

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Toiminnallinen ryhmä seniorien ja lapsiperheiden kohtaamispaikkana

Huttunen, Nadja & Nyysönen, Niina

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Toiminnallinen ryhmä seniorien ja lapsiperheiden kohtaamispaikkana

Nadja Huttunen
Niina Nyssönen
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2014

Huttunen, Nadja ja Nyysönen, Niina

Toiminnallinen ryhmä seniorien ja lapsiperheiden kohtaamispaikkana

Vuosi 2014 Sivumäärä 64

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Helsinki Mission Albertin olohuone- hankkeen kanssa. Vuosille 2013-2016 ajoittuvan hankkeen tarkoituksena on tarjota senioreille ja lapsiperheille avointa toimintaa. Toimintakeskeisen opinnäytetyön tavoitteena oli seniorien ja lapsiperheiden kohtaamisen tukeminen toiminnallisilla menetelmin ryhmässä. Toinen tavoitteista oli tuottaa kokemusta ja tietoa tästä uudentyypisestä toiminnasta. Kolmantena tavoitteena oli ohjaajien kehittyminen ryhmäohjaajina meille uuden, sukupolvia yhdistävän ryhmän toiminnassa. Ryhmä kokoontui kuusi kertaa syksyllä 2014. Toimintakerrat perustuivat toiminnallisiin ja luoviin menetelmiin.

Arviointiaineisto koostui oppimispäiväkirjojen havainnoista, osallistujien suullisesta ja kirjallisesta palautteesta, sekä työelämäohjaajan kirjallisesta arvioinnista. Aineiston perusteella tavoitteemme sukupolvien välisestä kohtaamisesta toteutui vain osittain. Haasteiksi muodostuivat seniorien mukaan saaminen ja ryhmään osallistuneiden lasten suunniteltua nuorempi ikä. Kävi kuitenkin ilmi, että sukupolvien välinen kohtaaminen oli osallistujien mukaan tärkeää ja toivottavaa. Tämänkaltaisen ryhmätoiminnan kehittämistarpeet liittyivät seniorien mukaan saamiseen ja ryhmän suunnitteluun, kuten toiminnan ajankohtaan ja sisältöön.

Opinnäytetyömme toteutusympäristö loi pohjan teoreettiselle viitekehyksellemme. Teoriaosuus käsittelee sukupolvia, isovanhemmuuden merkitystä ja monimuotoisuutta sekä osallisuutta yksinäisyyden torjuna seniorien ja lapsiperheiden näkökulmasta.

Asiasanat: sukupolvi, isovanhemmuus, lapsiperheet, yksinäisyys, osallisuus, toiminnalliset menetelmät

Huttunen, Nadja ja Nyysönen, Niina

Functional group as a place of encounters for seniors and families with children

Year	2014	Pages	64
------	------	-------	----

This research was carried out in co-operation with HelsinkiMissio`'s Albert`'s livingroom- project. The project is scheduled from 2013 until 2016 and its aim is to offer open activities for seniors and families with children. The first aim in this functional thesis was to support encounters in a group between seniors and families with children by functional methods. The second aim was to produce experience and knowledge about this new type of activity. The third aim was our progress as instructors with this new form of a group which combined generations. The group gathered six times in the autumn of 2014. Functional sessions were based on functional and creative methods.

The assessment data of the thesis consisted of learning diaries, participant`s verbal and literal feedback and working life instructor`s literal evaluation. Based on the assessment data our aim of supporting encounters between generations was only partly achieved. Challenges during the process consisted of getting seniors to join in the group and the children were younger than what we had planned. It did become evident that participants considered encounters between generations to be important and desirable. Development targets in this type of group activity were about getting seniors to join in and planning the group, such as activity`s timing and content.

The environment of implementation created a basis for the theoretical framework of the thesis. Theory considers generations, the meaning and diversity of grandparenthood and participation as a preventer of loneliness in the lives of seniors and families with children.

Keywords: generation, grandparenthood, families with children, loneliness, participation, functional methods

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Toimipaikan kuvaus.....	8
3	Ikä ja sukupolvi.....	8
3.1	Iän käsite	9
3.2	Sukupolven käsite	9
3.3	Sukupolvisuhteet ja kasvatus.....	10
4	Monimuotoinen ja muuttuva isovanhemmuus	10
4.1	Isovanhemmuus ennen ja nyt.....	11
4.2	Isovanhemmuuden merkitys	11
4.3	Sosiaalinen/korvaava isovanhemmuus	12
5	Osallisuus yksinäisyyden torjuna	12
5.1	Yksinäisyys lapsiperheiden ja seniorien elämässä	13
5.2	Lapsiperheiden ja seniorien osallisuus.....	14
6	Toiminnalliset ja luovat menetelmät	15
6.1	Mitä ovat toiminnalliset ja luovat menetelmät?.....	15
6.2	Toiminnalliset menetelmät opinnäytetyössämme	16
6.2.1	Musiikki.....	17
6.2.2	Liikunta ja tanssi	17
6.2.3	Draama	18
6.2.4	Kuvallinen ilmaisu	18
7	Opinnäytetyön tavoitteet ja niiden arviointi	19
7.1	Opinnäytetyön tavoitteet	19
7.2	Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät	19
7.3	Arviointikysymyksiä	20
8	Kohti toimintaa.....	20
8.1	Toiminnan suunnittelu.....	21
8.2	Osallistujat	22
9	Toimintakerrat	24
9.1	Sotkemalla sormivärein	24
9.2	Satumainen satujumppa.....	26
9.3	Taidokkaasti taikataikinasta.....	27
9.4	Luovasti luonnonmateriaaleista.....	28
9.5	Menevä muskari.....	31
9.6	Lempeä loppujuhla.....	32
10	Tavoitteiden arviointi	33
10.1	Ensimmäinen tavoite	35
10.2	Toinen tavoite	39

10.3	Kolmas tavoite	43
	10.3.1 Itsearviointi, Nadja	45
	10.3.2 Itsearviointi, Niina	46
11	Eettiset kysymykset	47
	11.1 Toiminnan etiikka	47
	11.2 Tutkimuksellinen etiikka	48
12	Lopuksi	49
	Kuvat	54
	Liitteet	55

1 Johdanto

Opinnäytetyö liittyy HelsinkiMission Albertin olohuone-hankkeeseen. Albertin olohuone on uusi kohtaamispaikka senioreille ja lapsiperheille. Hankkeen ideana on se, että sukupolvet kohtaavat, tutustuvat ja vaihtavat ajatuksiaan ja kokemuksiaan elämänmenosta. Hanke ajoittuu vuosille 2013-2016. Albertin olohuone-hankkeen toiminta on juuri käynnistynyt ja toiminnan sisältöä suunnitellaan ja kehitetään jatkuvasti. Seniorit ja lapsiperheet yhdistävä matalan kynnyksen toiminta ja kohtaamispaikka ovat uudenlaisia toimintamuotoja yhteisöllisyyden vahvistamisessa ja yksinäisyyden torjumisessa.

Tavoitteena oli suunnitella ja järjestää toimintaa ryhmässä, joka tukisi seniorien ja lapsiperheiden kohtaamista. Toisena tavoitteena oli tuottaa kokemuksia ja tietoa tästä uudentyyppisestä toiminnasta. Oma henkilökohtaisena tavoitteena kummallakin oli kehittyä ryhmänohjaajana meille uuden, sukupolvia yhdistävän, asiakasryhmän parissa. Valitsimme aiheen, koska olimme kiinnostuneita sukupolvia yhdistävästä toiminnasta ja järjestötyöstä. Halusimme tutkia toiminnallisten ja luovien menetelmien mahdollisuuksia tällaisessa toiminnassa. Opinnäytetyössämme yhdistyivät seniorien ja lapsiperheiden näkökulmat. HelsinkiMissio käyttää ikääntyneistä termiä ”seniori”. Käytämme myös opinnäytetyössämme seniori-käsitettä toimintaympäristön tapaa mukaillen.

Saimme HelsinkiMission puolelta vapaat kädet toteutuksen suhteen. HelsinkiMissiolta ei myöskään asetettu opinnäytetyöllemme mitään varsinaisia tavoitteita, vaan kyse oli enemmänkin ”katsotaan mitä tästä syntyy”- tyyppisestä ajattelusta. Oli kuitenkin toivottavaa, että opinnäytetyömme tulisi tuottamaan tietoa siitä, mitä toimivia ratkaisuja ja mitä kehitysehdotuksia löytäisimme suhteessa tämääntyyppiseen asiakasryhmään ja ryhmätoimintaan.

Suomessa on toteutettu sukupolvien välistä toimintaa, jonka puitteissa lapset ja ikääntyneet ovat kohdanneet. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi MLL:n Kylämummo ja -vaari-toiminta ja erilaiset opinnäytetyöt, joissa palvelutalojen asukkaille ja päiväkotilapsille on järjestetty yhteistä toimintaa. Julkisuudessa on puhuttu paljon yksinäisyydestä, yhteisöllisyydestä ja matalan kynnyksen toiminnan lisäämisestä, joten aihe on ajankohtainen.

Seniorien ja lapsiperheiden kohtaamiseen tähtäävä hanke on uudenlainen toimintamuoto sosiaalialan matalan kynnyksen palveluiden joukossa. Vastaavanlaista nimenomaisesti lapsiperheille ja senioreille yhteisesti suunnattua ryhmätoimintaa ei ole vielä järjestetty lainkaan, joten toimimme pilottiryhmän suunnittelijoina, toteuttajina ja arvioitsijoina. Opinnäytetyön teoreettista taustaa kootessamme haasteeksi muodostui se, ettei senioreita ja lapsiperheitä yhdistävästä toiminnasta ollut varsinaisia tutkimuksia tai kirjallisuutta saatavilla. Sen vuoksi

lähestyimme aihetta ja kokosimme teoriataustaa erilaisista aiheeseen liittyvistä näkökulmis-
ta.

Keskeiset teoreettiset käsitteet: sukupolvi, isovanhemmuus, lapsiperheet, yksinäisyys, osalli-
suus, toiminnalliset menetelmät

2 Toimipaikan kuvaus

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi HelsinkiMissio. HelsinkiMissio on sosiaalialan järjes-
tö, jonka tavoitteena on etsiä, löytää ja auttaa yksinäisiä kaupunkilaisia. Järjestö toimii lap-
siperheiden, seniorien, nuorten kriisityön ja erityisryhmien parissa noin 90 työntekijän ja sa-
tojen vapaaehtoisten voimin. Toiminnan rahoittajina toimivat yritykset, säätiöt, yksityislah-
joittajat, Helsingin kaupunki sekä RAY. Helsingissä yksinäisyyden torjumisen keskeiseksi väli-
neeksi on noussut kansalaistoiminta yhteiskunnan resurssien ollessa yksin riittämättömät
unohdettujen auttamiseen. HelsinkiMissio tunnetaan sosiaalisen pääoman asiantuntijana, joka
rakentaa hyvän tekemisen kansanliikettä ja etsii yhteyksiä yhteiskuntavastuunsa tunteviin yri-
tyksiin.

HelsinkiMissio tarjoaa apua kaupunkilaisille yksinäisyyteen, masennukseen, perheeseen ja ih-
missuhteisiin liittyvissä ongelmissa sekä erilaisissa kriisitilanteissa. Yksilöllistä ja ryhmämuo-
toista ammattiapua järjestö tarjoaa kriisityöntekijöidensä ja psykoterapeuttiensa kautta niin
nuorille kuin senioreillekin. Vapaaehtoisten avulla HelsinkiMissio tarjoaa tukea, läsnäoloa ja
aikaa tukihenkilöiden, puhelinpäivystyksen, seniorien keikka-avun, lapsiperhetyön ja ryhmien
muodossa. Perusteena yli 600 vapaaehtoisen mobilisointiin on se, että yksinäisyyden voi pois-
taa vain toinen ihminen.

Albertin olohuone- hanke, johon opinnäytetyömme liittyy, ajoittuu vuosille 2013-2016. Alber-
tin olohuoneessa on senioreille ja lapsiperheille tarkoitettua avointa, matalan kynnyksen toi-
mintaa. Lapsiperheille tätä uutta kohtaamispaikkaa markkinoidaan mahdollisuutena saada
juttuseuraa arjen keskelle ja mahdollisuutta jakaa ajatuksiaan samassa elämäntilanteessa
olevien vanhempien kanssa. Lisäksi tarkoituksena on tarjota mahdollisesti läheltä puuttuvien
isovanhempien tukea arjen haasteisiin. Senioreille puolestaan tarjotaan mahdollisesti heidän
elämästään puuttuvien lapsenlasten vilinää ja taaperoiden temmellystä sekä seuraa päivän
piristykseksi. Opinnäytetyömme toteutusympäristö loi pohjan teoreettiselle viitekehysel-
lemme.

3 Ikä ja sukupolvi

Seuraavaksi käsittelemme ikää ja sukupolvea käsitteinä, sekä sukupolvisuhteita suhteessa kasvatukseen. Ikä käsitteenä on moniulotteinen. Myös sukupolven käsitettä voidaan lähestyä eri näkökulmista. Eri aikakausina ja eri sukupolvien kesken käsitykset lapsesta ja hyvästä kasvatuksesta ovat olleet vaihtelevia.

3.1 Iän käsite

Yleisimmin ikää ajatellaan kronologisen eli ajallisen käsityksen mukaan. Ikä voi olla myös esimerkiksi biologinen, psykologinen, sosiaalinen, persoonallinen tai subjektiivinen. Iän käsite, sekä käsitykset iästä ja sille annetut merkitykset ovat vaihtelevia historiallisesti, kulttuurisesti, yhteiskunnallisesti, sosiaalisesti ja yksilöittäin tarkasteltuina. Ikään liittyy erilaisia odotuksia, mahdollisuuksia, velvollisuuksia ja arvoja, joiden mukaan yksilöitä luokitellaan. Ikää käytetään tunnetusti yksilön kykyjen arvioinnin mittana. Osaltaan ikä liittyy myös sosiaaliseen kontrolliin ja hierarkkisiin suhteisiin. Yhteiskunnassa kronologisen iän perusteella määritellään yksilöiden asemaa sen jäsenenä, joten ikä on myös osa yhteiskunnallista sosiaalista järjestystä. Usein arkihavainnot tukevat käsitystä siitä, että ajallisella iällä on merkitystä yksilön kykyjen, mahdollisuuksien ja kiinnostuksen kohteiden kannalta. Eri -ikäiset ovat erinäköisiä, heidän kiinnostuksen kohteensa ovat erilaiset ja he tekevät eri asioita. Ikää pidetään siis helposti asiana, joka selittää yksilöiden välisiä eroja. Se, mitkä asiat johtuvat iästä ja mitkä taas jostain muista seikoista, ei olekaan tarkemmin ajatellen niin selkeää. Ajalliselta iältään samanikäiset saattavat olla hyvin erilaisia ulkonäöltään ja toimintakyvyiltään. Heidän elämänsähistoriansa, -vaiheensa, ja -tilanteensa ovat vaihtelevat. Kiinnostuksen kohteissakaan ei välttämättä ole samankaltaisuutta. Toisaalta taas eri -ikäiset voivat ominaisuuksiltaan olla samankaltaisia tai he voivat olla samanlaisessa elämäntilanteessa. Ikään liittyy sanontoja, jotka vähentävät iän merkitystä, tekevät iän kokemisesta henkilökohtaisemman tai kokemuksellisemman, kuin mitä ajallinen ikä määrittelee henkilön iän olevan. Tällaisia sanontoja ovat esimerkiksi se, että iällä ei ole merkitystä, jokainen on sen ikäinen mitä tuntee olevansa ja ikä on asenne. (Rantamaa 2001, 52-62.)

3.2 Sukupolven käsite

Sukupolven käsite voi tarkoittaa suvun sukupolvia tai yhteiskunnan sukupolvia. Oman suvun ja perheen historian ja kehityksen jäsentämisen näkökulmasta sukupolvet muodostavat ketjun, jossa elämä siirtyy ja jatkuu isovanhemmilta vanhemmille ja edelleen lapsille. Sukupolvien välinen ajallinen etäisyys on suvussa 20-40 vuotta, kun taas yhteiskunnan sukupolvissa näin ei ole, vaan yhteiskunnassa vuosiluokat täyttyvät juoksevasti. Yhteiskunnallista sukupolvea eivät määritä biologiset syklit ja biologinen sukulaisuus. Samanikäisten sukupolvi tarkoittaa yksinkertaisesti samaan aikaan syntyneitä. Samat historialliset ja yhteiskunnalliset vaiheet läpikäynyttä joukkoa kutsutaan kokemukselliseksi sukupolveksi. Mobilisoitunut sukupolvi tarkoittaa

taa sellaista ihmisryhmää, joka organisoituu edistämään tärkeinä pitämiään arvoja ja elämäntapaa. (Virtanen 2001, 19-22.) Yhä useampia perättäisiä sukupolvia elää yhteiskunnassamme samanaikaisesti, johtuen väestön eliniän pitenemisestä (Haavio-Mannila 2010, 98).

3.3 Sukupolvisuhteet ja kasvatus

1900-luvun kuluessa, ja viimeistään 1970-luvulle tultaessa, on lasten ja aikuisten välisessä kulttuurisissa ja sosiaalisissa suhteissa tapahtunut muutoksia, joiden seurauksena perinteinen ja luonnollisena pidetty malli sukupolvisuhteista lasten ja aikuisten välillä ei enää toteudu kuten ennen. Sukupolvisuhteiden muutokset ovat aikaansaaneet huolta ja epävarmuutta kasvatustilanteisiin liittyen. 1960-luvulta nykypäivään on käyty julkista keskustelua vanhemmuuden heikkenemisestä, lapsuuden lyhenemisestä, kasvatuksen tilasta ja näiden asioiden aiheuttamista seurauksista. Usein huomio kohdistuu lapsen vanhempiin ja muihin lähikasvattajiin, mutta nämä suhteet ovat kuitenkin osa laajempaa yhteiskunnallisten sukupolvisuhteiden jatkumoa. Lasten ja aikuisten lähisuhteiden muutoksia voidaan ymmärtää tarkastelemalla asiaa historiallisesti muodostuneiden sukupolvisuhteiden järjestelmän ja sen muutosten näkökulmasta. Sukupolvijärjestyksen ajatuksessa lapsuuden ja lasten nähdään sijoittuvan yhteiskunnallisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin. Niin ikään lapsuus ja lapset ovat osana niitä prosesseja, joissa rakenteita kehitetään, ylläpidetään ja muutetaan. (Alanen 2009, 12.)

Kulttuurissa vallitsevat käsitykset lapsesta ja lapsuudesta vaikuttavat siihen, millainen on aikuisten suhtautumistapa lapseen ja kasvatuskäytäntöihin. Nykyinen lapsen oikeuksien ja edun korostaminen poikkeaa menneiden aikojen asenteista; aiemmin aikuiset olivat lapsia hierarkisesti korkeammalla. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus, joka on hyväksytty 1989 ja Suomessa ratifioitu kaksi vuotta myöhemmin, edustaa tahtoa nähdä lapset tasavertaisina yhteiskunnan muiden jäsenten kanssa. Sopimuksessa tuodaan esiin muun muassa se, että lapsella on oikeus mielipiteeseensä ja heidän näkemyksiinsä on suhtauduttava vakavasti, heitä on kuultava heitä itseään koskevissa asioissa, eikä heidän kunniaan ja mainettansa saa halventaa. Vastavuoroisuus aikuisen ja lapsen välillä korostuu aikamme käsityksessä hyvästä kasvatuksesta. (Korhonen 2002, 59-61.)

4 Monimuotoinen ja muuttuva isovanhemmuus

Isovanhemmuuden rooli perheissä on muuttunut aikojen saatossa. Yhteiskunnassamme on siirtynyt yhteisöllisestä, monesta sukupolvesta koostuvasta perherakenteesta enemmän ydinperhe-painotukseen. Isovanhemmuuden merkityksen ei kuitenkaan voida katsoa kadonneen. Lisäksi isovanhemmuudella on uusia muotoja, esimerkkinä sosiaalinen isovanhemmuus.

4.1 Isovanhemmuus ennen ja nyt

Kautta aikojen perhe-elämän keskeisenä osana ovat olleet isovanhemmat. Useamman sukupolven laajennetuissa perheissä eläminen oli ennen yleisempää kuin nykyisin. Varsinkin isoäitien rooli oli merkittävä aikuisten lastensa perheen elättäjinä ja auttajina lastenlastensa hoidossa. Nyky-Suomessa, ydinperheiden maassa, lastenlastensa kanssa asuvien isovanhempien määrä on vain noin 20 000. Viime vuosikymmeninä kyseinen luku on pienentynyt selvästi. Verattaessa muihin, yhteisöllisyyttä korostaviin kulttuureihin, joissa isovanhemmat lasketaan useammin perheenjäseniksi oikeuksineen ja velvollisuuksineen, suomalaisessa kulttuurissa yksilöllisyys korostuu myös sukulaisten välisissä suhteissa. Isovanhempien tehtävät ovat kulttuurissamme hämärtyneet. (Fågel, Rotkirch & Söderling 2010,5.) Yhteinen aika jää usein vähäiseksi yhä useamman nuoren perheen asuessa kaukana isovanhemmista. Ydinperhekeskeisyyden korostuessa nykyisessä kulttuurissa perhe-elämä mielletään usein juuri äidin ja isän jatkuvaksi läsnäoloksi. Lasten pitkiä loma-aikoja isovanhempien luona vieroksutaan nykykulttuurissamme. Kaikki tämä kaventaa väkisinkin isovanhempien roolia. (Wilska 2010, 31.)

4.2 Isovanhemmuuden merkitys

Isovanhempien merkitys ei ole kuitenkaan kadonnut. Päinvastoin, heidän roolinsa on viime vuosikymmeninä korostunut jälleen. Nykypäivän isovanhemmat pystyvät tarjoamaan työpainneiden ja kiireiden kanssa painiskeleville pienten lasten vanhemmille taloudellisen avun lisäksi käytännöllistä apua, kuten lastenhoitoa. Isovanhempien, erityisesti äidinäitien, tarjoama lastenhoito-apu on kansantaloudellisestikin merkittävää. Hoivan ja avun tarjoamisen lisäksi isovanhemmat toimivat suvun historian ja perinteiden välittäjinä sekä keskustelukumppaneina. Yhdessä tekemällä ja tapaamalla usein syntyy läheinen suhde isovanhempien ja lastenlasten välille. Molempien osapuolten hyvinvointiin tällainen tiivis suhde vaikuttaa positiivisesti; isovanhempien tyytyväisyys elämäänsä lisääntyy aktiivisen isovanhemmuuden kautta. Aikuisen lapsen ja vanhemman suhde usein myös lähenee lapsen syntyessä. Elämän käännekohtissa ja perheen kriiseissä isovanhempien merkitys korostuu ja heidän tukensa voi olla keskeinen voimavara erityisesti lapsenlapselle. (Fågel ym. 2010, 5-6.)

Lapsenlapsien liittyessä sukupolvien ketjuun, isovanhempien rooli on merkityksellinen. On olemassa runsaasti sellaista tietoa, jonka välittymisen mahdollistaa vain sukupolvien välinen vuoropuhelu. Moni asia jää, eri syistä johtuen, vain suullisen muistitiedon varaan. Edellisten sukupolvien hiljaisen tiedon siirtäminen suusanallisesti ihmiseltä toiselle olisi ensiarvoisen tärkeää. (Kumpula 2010, 77-78.)

Tekstissään Fågel ym. (2010,7) käsittelevät sitä, kuinka isovanhempien kasvava merkitys perheissä tulisi ymmärtää myös perhepoliittisessa päätöksenteossa. Kaikki isovanhemmat eivät

pysty osallistumaan aikuisten lastensa perhe-elämään ja toisaalta, kaikilla lapsilla ei ole isovanhempia. Sosiaaliselle isovanhemmuudelle toivoisi suotavan enemmän tukea ja arvostusta. Tällaisella sosiaalisen isovanhemmuuden käsitteellä tarkoitetaan muita kuin biologisia suhteita sukupolvien välillä.

4.3 Sosiaalinen/korvaava isovanhemmuus

Kuten edellisessä kappaleessa todettiin, kaikilla lapsilla ei ole isovanhempia. On olemassa myös paljon senioreita, joilla ei ole lapsenlapsia. Söderling (2010,15) toteaaakin lisääntyvän lapsettomuuden kulkevan käsi kädessä lisääntyvän lapsenlapsettomuuden kanssa. Sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta puhuttaessa ei tarvitsisikaan keskittyä vain omiin lapsiin tai lapsenlapsiin. Yksikin lähisuhde, jossa ihminen tulee nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään, usein riittää. Puhuttaessa korvaavasta vanhemmuudesta tarkoitetaan tällaista suhdetta, joka parhaimmillaan kantaa jopa läpi elämän. Korvaavaa isovanhemmuutta voivat tarjota mainiosti vaikkapa naapurin setä, täti, mummo tai pappa. Tällaisten suhteiden kautta myös sellaiset lapset, joilla ei syystä tai toisesta ole omia isovanhempia, saavat tärkeän mahdollisuuden koskettaa edellisten sukupolvien maailmaa. (Kumpula 2010, 76.)

Toimiminen varamummona tai -vaarina muille kuin biologisille lapsenlapsille, saattaa olla merkittävä elämää rikastuttava tekijä (Laru, Oulasmaa & Saloheimo 2010, 111). Joissakin päivähoitopaikoissa lähiympäristön mummit ja vaarit ovat olleet apuna lasten hoidossa ja tällaisesta toiminnasta on saatu hyviä kokemuksia. Nämä ”päivämummit ja -vaarit” voivat edustaa lapsille vanhempien ihmisten kokemusmaailmaa, jos omat isovanhemmat ovat kaukana tai lapsella ei ole omia isovanhempia. (Koivunen 2001, 51-52.) Isovanhemmuuteen on monia teitä, joista biologinen perimä ei ole ainoa. Sukupolvien ketju on paljon muutakin, kuin pelkkä biologisen perimän jatke. Tämä kysymys kulminoituu ennen kaikkea asenteisiin, välittämiseen ja rakkauteen. (Ijäs 2006, 56.)

5 Osallisuus yksinäisyyden torjuna

Yksinäisyydestä ja sen torjumisesta puhutaan nyky-yhteiskunnassamme enenevässä määrin. Yksinäisyydellä on eri muotoja eri ikäryhmissä, esimerkiksi kotiäidin tai seniorin kokemassa yksinäisyydessä on eroja. Saari (2010,117) viittaa tekstissään niin sanottuihin yksinäisyystasuihin. Tällä käsitteellä tarkoitetaan keskimääräistä enemmän yksinäisyyttä kokevia ryhmiä, joihin kuuluvat muun muassa yli 65-vuotiaat sekä yksinäis- ja yksinhuoltajataloudet. Yksinäisyys on noussut yhä keskeisemmäksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi, johtuen muun muassa sukulaisuuden perustuvien yhteisöjen heikentymisestä sekä perheiden ja kotitalouksien koon muutoksista (Saari 2010, 29.) Yksinäisyys muodostuu aikaisempaa merkittävämmäksi sosiaali-

seksi kysymykseksi, sillä sosiaaliset suhteet ovat enenevässä määrin onnellisuuden ehto ohen-
tuvien sukuyhteisöjen yhteiskunnissa (Saari 2010, 139).

Osallisuus on ihmisten välistä sosiaalista toimintaa ja kanssakäymistä. Osallisuus toteutuu vas-
tavuoroisen vuorovaikutuksen kautta. Verbaalista kommunikaatiota ei aina tarvita, vaan ihmi-
set tiedostavat keskenään yhteenkuuluvuutta. Ennen kaikkea osallisuus ilmenee yksilön, eli
osallistujan kokemuksena. Ihminen tiedostaa, tuntee ja oppii jotakin lisää osallisuuden koke-
muksensa kautta. Oma sitoutuminen ja vastuunotto, sekä vaikuttaminen asioiden kulkuun
kuuluvat myös osallisuuteen. Osallistuminen puolestaan voi merkitä vain mukana oloa tilan-
teessa, jonka toiset ovat määritelleet, ja jossa omakohtaista panosta asiaan ei ole. Osallista-
misella taas tarkoitetaan toisen ihmisen mukaan ottamista keskusteluun, suunnitteluun, har-
rastustoimintaan tai muuhun yhteiseen toimintaan. Osallistamisella voidaan luoda osallisuutta
ja yhteisöllisyyttä ja osallistuminen on kansalaisten perusoikeus. (Laakso & Uusitalo 2005, 44-
45.)

Sosiaalisista verkostoista puhuttaessa niihin sisällytetään heti lähtökohtaisesti positiivinen
arvolataus. Verkostot voidaan nähdä esimerkiksi julkisen sektorin vastapainona, kuten kansa-
laisyhteiskuntaan liittyvät organisaatiot, harrastusryhmät ja perhe. Verkostoissa voidaan kat-
soa tapahtuvan ihmisten välistä organisoitumista, jonka kautta ihmiset edesauttavat keskinäi-
siä suhteitaan. Heijastaessaan ihmisten aitoja pyrkimyksiä suhteessa toisiinsa, sosiaaliset ver-
kostot ovat jo sinänsä arvokkaita. Ne tukevat ihmisiä, muodostavat sosiaalista pääomaa sekä
toimivat ihmistä suojaavina turvaverkkoina ongelmia, yksinäisyydestä köyhyyteen, vastaan.
(Marin 2003, 72.)

5.1 Yksinäisyys lapsiperheiden ja seniorien elämässä

Kotiäidiksi tai -isäksi jääminen saattaa eristää vanhempaa ystäväpiiristään ja totutuista sosi-
aalista suhteista. Lapsen kotihoito on usein vanhemmalle mieluisaa ja palkitsevaa sinänsä,
mutta elämäntilanteen muutos saattaa silti yllättää. Lasta kotona hoitava vanhempi saattaa
kokea erilaisia yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunteita, joihin ei kenties ole osannut varau-
tua. Lapsi saatetaan saada esimerkiksi elämäntilanteessa, jossa ystävillä ei vielä ole omia
lapsia taikka vanhemmaksi tullaan myöhemmällä iällä, jolloin ystävien omat lapset saattavat
olla jo teini-iässä. Kummassakin tapauksessa elämäntilanteet saattavat enemmänkin erottaa
kuin yhdistää kotona lastaan hoitavaa vanhempaa suhteessa hänen sosiaaliseen verkostoonsa.
Saari (2010,47) painottaakin tekstissään sitä, ettei yksinäisyys ole häiriö tai sairaus vaan sosi-
aalisten suhteiden koettua puutetta. Näiden suhteiden puute vaikuttaa ihmiseen hänen hyvin-
vointiaan vähentävästi (Saari 2010, 42).

Lapsi rytmittää ja määrittää pitkälti vanhemman arjen kulkua, ja vanhempi saattaa kokea jäävänsä ulkopuoliseksi sosiaalisen verkostonsa elämästä. Enää ei ole itsestään selvää osallistuminen vaikkapa illanistujaisiin tai teatteriretkiin eikä yhteistä puhuttavaa ehkä tunnu olevan yhtä paljon kuin ennen. Lapsettomat ihmiset tai jo pikkulapsi-vaiheen omien lastensa kohdalla ohittaneet eivät välttämättä ole niin innokkaita keskustelemaan vauvaperheen arjesta. Lastaan kotona hoitavan vanhemman tulotasossa tapahtuu myös usein huomattavia muutoksia, joka omalta osaltaan saattaa vaikuttaa vanhemman elämäntilanteeseen vähemmän suotuisasti.

Vanhimmissa ikäryhmissä yksinäisyysuoli liittyy ymmärrettävästi läheisten luonnolliseen poistumiseen ja paikallaan pysyvien vanhuksien joutuminen aikaisempaa etäämmäksi liikkuvista työikäisistä lapsistaan ja heidän lapsistaan. Yksinäisyys ei liity vain ikääntyneisiin, vaan on vahvasti sidoksissa perhetilanteeseen, työmarkkina-asemaan, asuinmuotoon ja koulutukseen. (Saari 2010, 234.) Eläkkeelle siirtyminen ja sen mukanaan tuoma sosiaalisen elämän muutos voivat olla hankalia asioita. Suuri määrä vapaa-aika tuo mukanaan edellytyksen luovuuteen ja osallistumiseen, johon osa vanhuksista ei välttämättä ole valmistautunut. Tällöin he tarvitsevat siihen tukea. (Kurki 2007, 15.)

5.2 Lapsiperheiden ja seniorien osallisuus

Oleellisena osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä ehkäisevää työtapaa on vanhempien voimavarojen ja osallisuuden lisääminen ja vahvistaminen. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 21-22). Lapsiperheiden kanssa työskennellessä pyritään dialogisuuteen, jolloin asioita pohditaan yhdessä. Lasten ja vanhempien ajatusten arvo tunnustetaan ja heidän tietonsa ja taitonsa hyväksytään. Sekä lapsilla että aikuisilla on jokaisella jotain annettavaa, ja heidät tulee nähdä tasavertaisina oman elämänsä asiantuntijoina. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2005, 152.)

Aktiivisen, onnellisen ja luovan vanhuuden luominen edellyttää sen tunnustamista, että vanhoilla ihmisillä on oikeus valita itse oma elämäntyylinsä ja -tapansa. Heidän osallisuutensa ja suhteensa yhteisöihinsä ja yhteiskuntaansa olisi pysyttävä elävänä. Tämän onnistumista voidaan tukea tarvittaessa sosiokulttuurisen innostamisen avulla. (Kurki 2007, 12-13.) Innostaminen organisoii toimintaa, saa ihmiset liikkeelle ja herättää ihmisten tietoisuutta. Keskeisenä ajatuksena on ihmisten herkistymisen ja itsensä toteuttamisen prosessin elävöittäminen, jotka suuntaavat sosiaalisen vuorovaikutuksen edistämiseen ja subjekti-subjekti -suhteen kehittämiseen. Kaiken tämän avulla pyritään ihmisten elämänlaadun parantamiseen. Sosiokulttuurisessa innostamisessa yhdistyvät kaikki ne toimenpiteet, joiden luomissa osallistumisen prosesseissa ihmiset kasvavat omien yhteisöjensä aktiivisiksi toimijoiksi. Ihmiset tulevat tietoisiksi omissa arjessaan ja lähiympäristössään toimimisensa yhteydestä laajempaan yhteisölliseen

ja yhteiskunnalliseen toimintaan. (Kurki 2000, 19-20.) Eri sukupolvien välinen solidaarisuus ja kanssakäyminen ovat yhteiskunnallisesti suuria trendejä; halutaan rikastuttaa elämää ja ollaan myönteisesti uteliaita toisenikäisiä kohtaan (Saarenheimo ym. 2013, 9).

Sosiaaliset verkot pitävät sisällään ne areenat ja tilat, joilla (ikä)ihmiset kohtaavat toisten ihmisten lisäksi myös koko yhteiskunnan rakenteita. Ikääntymisen yhteiskunnallisuus linkittyy muun muassa ikäihmisten jäsentymiseen, heidän osallisuuteensa paikallisesti ja ajallisesti suhteessa perheeseen, sukuun, asuinyhteisöön ja kortteliin. Verkostoissa leikkaavat toisensa julkinen ja yksityinen tila, laajimmillaan verkosto saa globaalisia ulottuvuuksia. Laajassa verkostossaan toimiessaan ikääntynyt tuottaa vuorovaikutussuhteissaan voimavaroja toisille ihmisille ja saa niitä myös itse. Toisaalta verkosto myös kuormittaa ja kuluttaa yksilön voimavaroja. Ihmisen paikan muuttumiseen verkostossa voi olla monia syitä. Sukupolvien ketjussa yksilön status muuttuu esimerkiksi äidistä isoäidiksi, isästä isoisäksi. Ihmisten väliset suhteet muuttuvat sosiaalisen verkon muuttuessa. Verkoston merkitykset elävät jatkuvasti yhteisöllisen ja henkilökohtaisen välissä. Ihmisen ikääntyessä sosiaalisen verkko usein harvenee ikätovereiden kuoleminen seurauksena, lasten ja lastenlasten sukupolvien laajeneminen saattaa tätä tosin kompensoida. Sosiaalinen verkko voikin ikääntyneellä koostua useasta sukupolvesta ja monimutkaisista suku- ja perherakenteista. (Marin 2003, 78). Vasta hiljattain on yhteiskunnassa alkanut avautua sen mittavan voimavaran määrä, jonka toimintakykyiset ja terveet eläkeläiset muodostavat niin perhepiirissään kuin myös yhteiskunnassa (Saarenheimo ym. 2013, 15).

6 Toiminnalliset ja luovat menetelmät

Toiminnalliset ja luovat menetelmät koostuvat laajasta kirjosta itseilmaisullisia keinoja. Niiden avulla ihminen voi yksin tai ryhmässä toimiessaan löytää uusia näkökulmia suhteessa itseensä ja muihin. Toiminnallisissa ja luovissa menetelmissä mahdollistuu ihmisten välinen aito kohtaaminen, johon ei aina tarvita sanoja. Opinnäytetyössämme käytämme menetelminämme musiikkia, liikuntaa, draamaa ja kuvallista ilmaisua.

6.1 Mitä ovat toiminnalliset ja luovat menetelmät?

Toiminnallisissa ja luovissa menetelmissä pääpaino on toiminnassa, sanojen merkityksen jäädessä vähäisempään rooliin. Vasta kokemuksia jaettaessa ja työskentelyä purettaessa sanat tulevat tarpeellisemmiksi. Toiminnalliset menetelmät sopivat erityisesti ryhmämuotoiseen työskentelyyn ja niiden avulla asioihin on mahdollista saada uusia näkökulmia. Erilaiset luonteet itseilmaisun keinot ovat toiminnallisten menetelmien keskiössä. (Lastensuojelun käsikirja 2013.) Jokaisella ihmisellä on oikeus taiteeseen ja osallisuuteen kulttuurissa. Taide ja kulttuuri kuuluvat kaikkiin elämän osa-alueisiin, työelämästä vapaa-aikaan. Aineettoman hyvin-

voinnin merkitys korostuu hyvän arjen ja elämän kokemuksissa, joissa taide ja kulttuuri ovat oleellisia elementtejä. Taiteella on kyky nostaa yksilö arjen yläpuolelle. Ehtona ihmisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin saavuttamiselle on se, että kukin löytää omalla tavallaan merkityksen elämälleen. Tätä tarkoitetaan puhuttaessa arjen kulttuurisuudesta. Kulttuurilla on kokonaisvaltainen vaikutus ihmiseen. Osallisuudellaan, elämyksillään, luovilla voimavaroillaan ja vuorovaikutuksellaan toisten ihmisten kanssa ihminen mahdollistaa itsensä kehittämisen, voimaantumisen sekä toimintakykynsä ylläpidon arkisissa ympäristöissään. (Liikanen 2010, 13-14.)

Taidetta voidaan kuvata kohtaamispaikkana, hedelmällisen dialogin muotona, jossa on mahdollista rakentaa omaa identiteettiä. Taiteen toimiessa kohtaamispaikkana suhteessa toiseen ihmiseen se parhaassa tapauksessa tarjoaa tilan, jota eivät rasita vaikeat, ennalta määritellyt toimintatavat. (Pääjoki 2004, 69.) Aito kohtaaminen mahdollistuu yhdessä tai rinnakkain taidetta tehden, sitä vastaanotettaessa ja kokemuksista puhuttaessa. Taiteen eri muotojen, kuvan, laulun taikka tanssin, tarkoituksena on taltioida elämää sen eri vaiheissa. Taiteen voidaan sanoa kestävän elämää niin arjessa, juhlassa kuin elämän kriisikohdissa. Taide lähentää ihmisiä arkeen ja elämään. Tuettaessa lapsen aitoa osallisuutta kulttuurin tuottamisessa, tarvitaan vastapainoksi aikuisen merkittävälle näkyvälle panokselle ja tuelle myös näkymättömämpiä aikuisen rooleja. Nämä mahdollistajat, tukijat, dokumentoijat ja yhteyksien luoajat tukevat lapsen kokoista ja näköistä kulttuuria. (Pusa 2009, 75-76.)

Suomessa hyvinvointialalla hyödynnetään taiteen soveltavia menetelmiä yhä enemmän. Esimerkiksi teatterin, tanssin, musiikin, kuvataiteen, sanataiteen, elokuvan ja valokuvan avulla voidaan tukea hyvinvointialan organisaation asiakkaiden ja henkilökunnan yhteisöllisyyttä, kasvattaa osallistujien itsetuntemusta ja sosiaalisia taitoja sekä tarjota heille elämyksiä ja iloa. (Lampo, Malte-Colliard 2013, 5.) Seniori- ja vanhustyössä käytettävien työmenetelmien kohteena sosiaalipalvelujen piirissä on sekä yksittäinen ihminen että yhteisöt, joihin hän kuuluu. Erilaisia työmenetelmiä ovat muun muassa verkostosuuntautunut työ, yhteisösuuntautunut työ, ympäristön eheyttävä voima, perhe- ja sukupolvia ylittävä työ sekä luovat työmenetelmät, joihin kuuluvat draama, kuvallinen ilmaisu ja musiikki. Edellä mainittujen työmenetelmien käytölle ovat kriteereinä niistä löydettävissä olevat toimintakykyä ja identiteettiä vahvistavat teemat, esimerkkinä merkityksellinen ja mielekäs elämä, tila, paikka ja verkostot. (Suomi 2003, 107.)

6.2 Toiminnalliset menetelmät opinnäytetyössämme

Opinnäytetyössämme käytimme musiikin, liikunnan, draaman sekä kuvallisen ilmaisun menetelmiä toimintakertojen toteutuksessa. Toiminnallisten ja taidelähtöisten menetelmien käyttäminen opinnäytetyömme ryhmässä oli perusteltua useammastakin syystä. Albertin olohuo-

neella on ollut toiminnallisia ryhmiä ja niistä on pidetty. Esimerkiksi yhteinen laulu-leikkihetki on helposti lähestyttävä harrastusmahdollisuus erilaisille ja eri-ikäisille osallistujille. Toiminnan suunnittelussa oli mietittävä, kuinka kaikki voivat osallistua omalla panoksellaan ryhmän yhteiseen toimintaan. Oleellista oli suunnitella toimintaa alle kolmivuotiaiden lasten kehitysvaihe huomioon ottaen, joten tämän osuuden teoriassa pääpaino on lapsissa. Toiminnan oli osallistettava kaikkien ikäryhmien edustajat, eli seniorit, vanhemmat ja lapset. Luovien menetelmien avulla pyrittiin järjestämään toimintaa, jossa kaikki voivat olla mukana, ja joka mahdollistaa kohtaamisen myös eri-ikäisten ryhmäläisten välillä.

6.2.1 Musiikki

Musiikki rakentaa ihmistä ja tuo monipuolisella tavalla sisältöä elämään. Musiikkikasvatus on eliniän kestävä prosessi, johon ratkaisevasti jättävät jälkensä lapsen ensimmäiset musiikilliset virikkeet ja kokemukset. Varhaisiän musiikkikasvatus vaikuttaa musiikillisten taitojen ja tietojen oppimisen lisäksi yksilön koko persoonallisuuden muotoutumiseen. Tarkoituksena varhaisiän musiikkikasvatuksessa on musiikinrakkauden herättäminen. Lapsille soveltuvia toimintatapoja käyttämällä voidaan edistää kokonaisvaltaista oppimista ja kasvua musiikin avulla. (Hongisto-Åberg, Lindberg-Piiroinen, & Mäkinen 1998, 3-9.)

Kautta historian hyvän olon tuottamisessa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa on musiikki ollut merkittävässä roolissa. Esimerkiksi vanhustenhuollossa musiikkitoiminta on kuitenkin vasta viime vuosikymmeninä alkanut hahmottamaan uudenlaisia mahdollisuuksiaan. Musiikin käyttäminen ei ole itsetarkoitus, vaan se toimii kommunikaation välineenä. Työssään musiikkia käyttävällä ja hyödyntävällä ei tarvitse olla muusikkotaustaa, mielenkiinto musiikkiin riittää. Musiikin käyttö tukemisen ja vuorovaikutuksen välineenä onnistuu myös ilman varsinaista soittotaitoa. Musiikkitoiminta voi sisältää eri muotoja yhdessä laulamista ja soittamista ilman erityistaitoja musiikin kuunteluun. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 287-288.)

6.2.2 Liikunta ja tanssi

Liikunta on käsitteenä hyvin monimuotoinen ja liikunta voi olla spontaania, omaehtoista tai ohjattua. Liikunta on osana eri-ikäisten elämää varsinaisten urheilulajien lisäksi esimerkiksi hyötyliikuntana, arkiaskareina ja pihaleikkeinä. Liikunnan avulla kasvattaminen merkitsee liikunnan käyttämistä välineenä lasten persoonallisuuden suotuisan kasvun ja kehityksen tukemisessa. Liikuntatilanteiden avulla opetetaan esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitoja, sekä liikunnan ja terveellisen elämäntavan merkityksen ymmärtämistä osana hyvinvointia. Liikunnan avulla kasvattaminen sisältää myös keholliseen ilmaisuun rohkaisua. (Jaakkola, Liukkonen & Sääkslahti 2013, 20.)

Liikkuminen on lapsen tapa ilmaista itseään ja osallistua maailmaan. Luovassa liikunnassa ja tanssissa lapsen omaehtoinen liikkuminen on luovaa ja tutkivaa. Toiminta koostuu lapsen omasta liikkeestä, leikistä ja yhteisen toiminnan ilosta. Olennaista on se, että aikuinen ei näytä lapselle mallia. Tuokioon voi silti kuulua myös jäljittelyä, mutta yhtä hyvin aikuinen voi jäljitellä lasta, kuin lapsi aikuista. Luovaa liikuntaa siis luodaan ja toteutetaan yhdessä, opettajan ja oppilaan roolien sekoittuessa toisiinsa. Näin aikuisten ja lasten toiminta on yhteistä kulttuurista toimintaa, jossa lapsella on aktiivinen rooli. Aikuisen tehtävänä on lapsen omaehtoisien liikkeiden ilmaisun tukeminen ja turvallisen mutta joustavan struktuurin luominen toiminnalle. Liikkuessa mielikuvia syntyy kuin itsestään, toisaalta liikkuvan ihmisen sisällä voi mikä tahansa eloton tai elollinen hahmo herätä henkiin. Luova liikkuminen ja tanssi ovat seikkailua liikkeen rajattomien mahdollisuuksien maailmassa, kuten hiljaista hiipimistä, kiihtyvää pyörimistä ja hidasta ryömimistä. Tanssihetki liittyy helposti draamaan, tarinoihin ja musiikkiin ja liikunnallisen ilmaisun alkuunpanijoita voivat olla kuvat ja runot. (Anttila 2009, 16-20.)

6.2.3 Draama

Draamakasvatuksessa toiminta tapahtuu ryhmässä ilman yleisöä, jolloin itse prosessi on pääosassa poiketen teatteritoiminnan esitykseen tähtäävästä toiminnasta. Kuvitteelliset roolit ja todellisuus ovat keskeisiä. Draamassa työskentely perustuu lapsen kehitystasosta lähtevään, leikinomaiseen toimintaan, joka antaa valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja edistää kielellistä oppimista. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia leikin ja mielikuvituksen kautta. Eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoa yhdistyvät draamallisessa työtavassa, ja niitä työskentelään yhdessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta. Kulkiessaan todellisen ja fiktiivisen maailman välillä roolissa lapsi voi kokea uutta ja luoda uusia merkityksiä. Uusien näkökulmien ja mahdollisuuksien tutkiminen ja löytäminen mahdollistuvat eri rooleissa toimiessa. Samalla lapsi voi tarkastella ja käsitellä suhdettaan ympäröivään maailmaan ja toisiin lapsiin. Draaman työtavoilla toimiminen edellyttää toisten huomioimista ja keskeistä työskentelyssä on dialogi. (Toivanen 2009, 30-31.)

6.2.4 Kuvallinen ilmaisu

Kuvien katsominen ja kuvallinen työskentely tukee alle kolmivuotiaan lapsen kehitystä monin eri tavoin. Ne auttavat häntä kommunikoimaan, olemaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa sekä hahmottamaan omaa elinympäristöään. Kuvallista ilmaisua voidaan perustellusti luonnehtia luonteeltaan sosiaaliseksi; vain ollessaan olemassa yhteisössä, jossa se jaetaan ja siihen reagoidaan, kuvassa on voimaa. (Rusanen & Torkki 2001, 43.)

Pienen lapsen kuvallinen työskentely on luonteeltaan kokeilevaa, tutkivaa, aistimuksia tuottavaa sekä muodoltaan konkreettista. Kehollisuus ja toiminnallisuus ovat merkittävässä ase-

massa; työskennellessään lapsi oppii tunnistamaan kätensä ja kehonsa jäljen. Liikkeen muoto ja rytmi ovat keskeisiä tuotettaessa erilaisia jälkiä, joita lapsi pystyy tarkastelemaan ja kehittämään edelleen. Erilaiset välineet ja materiaalit voivat näyttäytyä lapselle tutkimuskohteina, ja tätä tutkimisen prosessia aikuinen voikin hyödyntää esimerkiksi lapsen karkea- ja hienomotoriikan kehittämiseen. (Rusanen & Torkki 2001, 45.)

7 Opinnäytetyön tavoitteet ja niiden arviointi

Seuraavissa alaluvuissa kerromme opinnäytetyön tavoitteista, valitsemistamme aineistonkeruu- ja analyysimenetelmistä sekä arviointikysymyksistä.

7.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Tavoitteena oli suunnitella ja järjestää ryhmätoimintaa, joka tukisi senioreiden ja lapsiperheiden kohtaamista. Ryhmän toiminnan puitteissa kohtaaminen tarkoitti tutustumista, ryhmässä toiminnallisten menetelmien avulla toimimista ja läsnäoloa. Pyrimme myös siihen, että opinnäytetyömme tuottaisi kokemuksia ja tietoa tästä uudentyypisestä toiminnasta. Omana henkilökohtaisena tavoitteena kummallakin oli kehittyä ryhmänohjaajana meille uuden, sukupolvia yhdistävän, asiakasryhmän parissa. HelsinkiMission tavoitteena järjestönä on yksinäisyyden torjuminen. Toimintamme oli linjassa järjestön tavoitteen kanssa. Opinnäytetyön yhteys hankkeen ja laajemman kehitystyön tavoitteisiin oli olla suunnittelemamme toiminnan kautta osana Albertin olohuoneen toiminnan kehittämistä.

7.2 Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät

Opinnäytetyössä arviointi on sekä prosessin arviointia, että vaikutusten arviointia. Prosessin arviossa selvitetään mitä tapahtuu, kun projektia toteutetaan. Miten sitä toteutetaan, ja toimiiko se niin kuin on suunniteltu, keitä toimintaan osallistuu? Vaikutusten arvioinnissa kysymyksenä on, millaisia vaikutuksia sillä on niille, jotka toimintaan osallistuvat. (Robson 2001, 77-78.) Opinnäytetyössämme on toimintatutkimuksen piirteitä. McNiffin ja Whiteheadin (2011,10) mukaan toimintatutkimus voi tähdätä toiminnan kehittämiseen ja ammatilliseen kehittymiseen. Toiminnan kautta etsitään ja löydetään uutta ymmärrystä ja tietoa. Toimintatutkimuksesta muodostuva tieto on se, miten ja miksi harjoitettu toiminta edisti, kehitti tai paransi toimintaa.

Arviointiaineisto koostui seuraavista osista:

- Oppimispäiväkirjat
- Osallistujien suullinen ja kirjallinen palaute
- Työelämäohjaajan loppuarviointi

Arviointiin osallistuivat osallistujat, työelämänohjaaja ja me itse ryhmänohjaajien roolissa. Arviointi oli jatkuvaa toiminnan edetessä. Jokaisen toimintakerran päätteeksi pyysimme osallistujia kertomaan mielipiteensä kyseisestä kerrasta vapaamuotoisesti ainakin muutamalla sanalla. Alun perin olimme suunnitelleet lasten osallistuvan palautteen antamiseen ilmekehtein. Ryhmään osallistuneista nuorimman ollessa 10 kk:n ikäinen ja vanhimman kaksivuotias, jouduimme tästä ajatuksesta kuitenkin luopumaan. Lasten suhtautuminen toimintaan jäikin omien tulkintojemme ja vanhempien näkemysten varaan. Alkuperäisessä suunnitelmassamme oli tarkoituksena kokoontua kahvittelemaan osallistujien kanssa Albertin olohuoneelle toimintakertojen päätteeksi, jolloin olisimme ehkä saaneet vapaamuotoista palautetta juttelun lomassa. Emme olleet kuitenkaan huomioineet riittävästi sitä, kuinka meidän aikaamme tulisi kulumaan tilojen siivoamiseen toiminnan jälkeen, joten emme juuri itse ehtineet olohuoneen puolelle kahvittelemaan ryhmäläisten siellä ollessa.

Dokumentoimme toimintaa valokuvin, teimme havaintoja ja kirjasimme niitä strukturoituihin oppimispäiväkirjoihimme (Liite1). Oppimispäiväkirja toimi käytännössä välineenä itsearvioinnissa ja toiminnan arvioinnissa. Ottamamme valokuvat toimivat apuaineistona arvioinnissa. Toiminnan loppuvaiheessa keräsimme osallistujilta kirjallisen palautteen lomakkeella (Liite 2). Työelämäohjaajalta saimme kirjallisen arvioinnin toiminnan päätteeksi.

7.3 Arviointikysymyksiä

Laadimme arviointikysymyksiä, joiden avulla arvioimme asettamiemme tavoitteiden saavuttamista arviointiaineiston kautta. Käsittelimme aineistoa strukturoitujen oppimispäiväkirjojemme, osallistujien palautekyselyn ja työelämäohjaajamme kirjallisen arvioinnin läpi käymällä. Arviointikysymykset olivat:

- Miten ryhmän toiminta tuki seniorien ja lapsiperheiden yhteistoimintaa ja kohtaamista?
- Millaista kokemusta ja tietoa toiminta on tuottanut?
- Miten oma ohjaajuus on kehittynyt?

8 Kohti toimintaa

Seuraavaksi kuvaamme miten toiminnan suunnittelu eteni ja kuinka ryhmä muodostui. Alkuperäisen suunnitelman ja toteutuneen toiminnan ero oli huomattava. Suurimmat muutokset suunnitelmaan tulivat seniorien vähyyden ja lasten nuoren iän kautta.

8.1 Toiminnan suunnittelu

Aloitimme toiminnallisen ryhmän suunnittelun tutustumalla muihin projekteihin, kuten opinäytteisiin, joissa seniorit ja lapset ovat toimineet yhdessä. Näistä saimme jotain käsitystä kahden sukupolven kohtaamisesta, vaikka oma oppinäytetyömme yhdistikin kolme sukupolvea. Tätä kautta hahmottelimme, mitä meidän kolmea sukupolvea yhdistävä ryhmätoimintamme voisi olla. Kävimme Albertin olohuoneella tekemässä alustavaa tutkimustyötä ja herättelemässä keskustelua siitä, mitä tällaisessa ryhmässä olisi kävijöiden mielestä mukava tehdä. Juttelimme suunnitteilla olevasta ryhmästä parin seniorin ja äidin kanssa. Heidän ideansa ja toiveensa liittyivät askarteluun, käsitöihin, perinneleikkeihin ja liikuntaan.

Ryhmän suhteen meidän oli tehtävä päätöksiä siitä, kuinka monta osallistujaa mukaan voidaan ottaa, minkä ikäisille lapsille ryhmä sopii, onko ryhmä avoin vai suljettu ja kuinka monta toimintakertoa on. Albertin olohuoneella käyvät vanhemmat ovat useimmiten hoitovapaalla olevia vanhempia, joten siitä johtuen lapset ovat lähestulkoon poikkeuksetta alle 3-vuotiaita. Päädyimme rajaamaan ryhmän 2-3-vuotiaille suunnatuksi, sillä arvelimme tämän helpottavan toiminnan suunnittelua. Ryhmän mainoksessa (Liite 5) tosin toivotettiin myös muun ikäiset lapset tervetulleiksi. Tämä johtui siitä, että jollakin osallistuvista lapsiperheistä saattaisi olla myös vanhempi sisarus kotona, eikä tälle sisarukselle välttämättä olisi hoitopaikkaa pienemmän sisaruksen ja äidin osallistuessa toimintaan. Emme halunneet, että tällainen mahdollinen tilanne estäisi minkään lapsiperheen osallistumista.

Suunnittelimme, että ryhmään otettaisiin mukaan neljä senioria ja neljä lapsiperhettä. Tämän kokoisen ryhmän katsoimme olevan sopivan kokoinen meille ohjattavaksi, ja myös käytössä olevat tilat huomioon ottaen sopiva. Suunnittelimme toiminnan pääasiassa pienessä peilialissa tapahtuvaksi. Toimintakertojen määräksi päätimme kuusi, sillä se oli aikataulumme puolesta sopiva määrä. Albertin olohuoneella aiemmin toimineet ryhmät olivat olleet kestoltaan keskimäärin viisi-kuusi kertaa, joten tämäkin tuki päätöstä. Arvelimme että siinä ajassa ryhmäytymistä tapahtuisi jo jonkin verran. Päätimme järjestää ryhmän suljettuna. Suljetun ryhmän valintaa perustelimme sillä, että arvioimme tutustumisen ja vuorovaikutuksen kehittyvän suotuisammin suljetussa ryhmässä. Pohdimme myös oman arvioimisemme olevan helpompaa esimerkiksi suhteessa siihen, miten ryhmäläisten kohtaaminen ja vuorovaikutus kehittyisi tai muuttuisi ryhmäprosessin edetessä. Toimintakertojen kestoksi suunnittelimme 30- 45 minuuttia ja ajankohdaksi aamupäivän. Toimintakerran pituuden määrittivät arviomme pienten lasten keskittymiskyvystä ja jaksamisesta. Ajankohdaksi valitsimme aamupäivän siksi, että

pienet lapset ovat usein virkeimmillään aamupalan ja lounaan välisenä aikana. Aamupäivätoiminta sopi myös lasten yleiseen päivärutmiin, taaperoikäiset kun nukkuvat usein enää vain yhden päiväunen ja nekin noin puoliltapäivin.

Edellä mainitut päätökset ja alustavat suunnitelmat toimintakertojen sisällöistä tehtyämme, laadimme keväällä mainostekstin tulevasta ryhmästäme. HelsinkiMission viestintä- ja markkinointiosasto muokkasi sen julkaistavaksi mainokseksi. Mainos julkaistiin heinäkuun lopulla HelsinkiMission internet-sivuilla ja paperiversiona HelsinkiMission toimipisteissä.

Ajatuksenamme oli, että toiminta ryhmässä tapahtuisi välillä pienryhmissä, jolloin yksi seniori- vanhempi - lapsiryhmä voisi toiminnan lomassa tutustua toisiinsa. Välillä taas toiminta oli suunniteltu tapahtuvaksi koko ryhmän kesken. Koimme toimintakertojen suunnittelun haastavana, sillä käytettävien menetelmien tuli soveltua niin sanotusti vauvasta vaariin. Miellemme toiminnan suunnitteleminen ryhmälle, jossa osallistujat edustavat kolmea eri ikäryhmää, oli haasteellista jo siksikin, ettei mistään voinut ottaa mallia, vaan kaikki piti miettiä itse. Vaikka kuinka mietimme miten toiminta olisi parasta järjestää, totesimme, että lopulta vain kokeilemalla selviää, mikä toimii. Toiminnan lähtökohtina oli huomioitava osallistujien iän mukanaan tuomat seikat, kuten lapsilla motorinen kehitys, sekä seniorien mahdolliset liikuntarajoitteet. Toimintaa suunnitellessa huomasimme, että oleellista oli pitää suunnitelma joustavana niin, että se on muokattavissa tarpeen mukaan.

8.2 Osallistujat

Alusta asti oli selvää, että lapsiperheiden saaminen ryhmään tulisi olemaan helpompaa kuin senioreiden. Syynä tähän oli esimerkiksi se, ettei olohuoneen toimintaan oltu vielä muutenkaan saatu senioreita mukaan kuin vain muutamia. Lisäksi toimintamme oli alkamassa jo elokuussa, jolloin monet potentiaalisista osallistujista olisivat vielä kesälomilla. Päätelimme kuitenkin työelämäohjaajamme kanssa siten, että HelsinkiMission koulutetuista vapaaehtoisista senioreista saataisiin ryhmäläiset kerättyä, mikäli uusia senioreita ei saataisi mukaan.

Opinnäytetyösopimuksessa (Liite 3) olimme sopineet osallistujien hankinnan ryhmään olevan HelsinkiMission vastuulla. Työelämäohjaajamme markkinoi toimintaryhmää Seniorikahvilassa, jossa kokoontui viikoittain 7-15 senioria. Lisäksi hän lähetti sähköpostitse viestin 128:lle HelsinkiMission seniori-ikäiselle vapaaehtoiselle, jossa kerrottiin ryhmästä ja toivottiin osallistujia. Ryhmää mainostettiin myös kaikille muihin ryhmiin ilmoittautuneille senioreille. Jos joku kertoi tuntevansa mahdollisen kiinnostuneen, häneen otettiin yhteyttä joko sähköpostitse tai puhelimitse. Näitä henkilöitä oli noin viisi tai kuusi.

Elokuun alkupuolella ryhmään ei ollut vielä tullut ilmoittautumisia ja ryhmän oli tarkoitus alkaa elokuun kolmannella viikolla. Työelämäohjaajamme kertoi meille, että eräs äiti olisi kiinnostunut ryhmään osallistumisesta. Hänen lapsensa oli kuitenkin vasta vuoden ikäinen ja olimme rajanneet lasten iän 2-3-vuotiaisiin. Tässä vaiheessa jouduimme pohtimaan sitä, joustammeko ryhmään osallistuville lapsille päättämästämme ikähaarukasta. Päätimme tehdä niin, sillä toiminnan alkuun oli enää muutamia viikkoja. Epäily siitä, saisimmeko ryhmän täyteen määräraikaan mennessä, alkoi jo hiipiä mieleemme. Katsoimme tärkeimmäksi asiaksi sen, että saisimme osallistujia ylipäättään.

Toiminnan alkuun ollessa enää viikko aikaa, lapsiperheitä oli saatu mukaan kolme, mutta senioreita ei vielä yhtäkään. Pohdimme tilannetta työelämäohjaajamme kanssa, sillä tilanne tuntui mielestämme erittäin hankalalta. Koimme opinnäytetyön tekijöinä koko opinnäytetyömme onnistumisen olevan vaakalaudalla, mikäli emme saisi yhtään senioreita mukaan toimintaan. Senioreiden mukaan saamiseksi oli jo tehty lukuisia yrityksiä työelämäohjaajamme toimesta. Parilla ryhmään ilmoittautuneella lapsiperheellä oli oma mummo, jonka tarjoutuivat ottamaan mukaan muutamalle kerralle, mikäli se meille sopisi. Käytämme termiä ”oma mummo”, sillä lapsiperheet käyttivät itse tätä termiä puhuessaan isovanhemmastaan. Päädymme ottamaan nämä omat mummot mukaan, sillä totesimme sen olevan varteen otettava vaihtoehto. Toinen oma mummo oli loppujen lopuksi mukana vain ensimmäisellä toimintakerralla, ja toinen vain loppujuhlassa. Ensimmäisen toimintakerran koittaessa mukaan oli saatu yksi varsinainen seniorijäsen. Hän oli HelsinkiMission koulutettuja vapaaehtoisia senioreita. Hänestä muodostuikin ainoa vakioseniorimme, joka osallistui yhteensä neljälle toimintakerralle.

Ryhmään ilmoittautuneita oli toiminnan alkaessa yksi seniori ja neljä lapsiperhettä. Yksi perhe kyseli mahdollisuutta osallistua ryhmään jo sen alettua, otimme heidät mukaan vaikka perheitä olikin jo riittävästi mukana. Ajattelimme, että kaikki ilmoittautuneet perheet tuskin aina tulisivat olemaan paikalla, joten oli parempi toiminnan kannalta jos perheitä olisikin enemmän kuin neljä. Uusia senioreita yritettiin vielä saada mukaan ryhmätoiminnan käynnistyttyä. Myöhemmin mukaan ilmoittautuikin vielä kaksi senioria. Muutamia perheitä tuli mukaan toiminnan edetessä ilman ilmoittautumista, niin sanotusti ”lennosta” kesken toiminnan. Kaikki lapsiperheet osallistuivat ryhmäämme kokoonpanolla äiti ja lapsi. Toimintaan osallistui kaiken kaikkiaan viisi senioria ja seitsemän lapsiperhettä, vaihtelevin osallistumiskerroin. Jokaisella seniorilla oli erilainen suhde isovanhemmukseen: muutamilla oli omia lapsenlapsia, jotka asuivat lähellä, toisella lapsenlapset asuivat toisella paikkakunnalla. Eräällä taas ei ollut omia lapsia, eikä siten lapsenlapsiakaan. Yhdellä oli omia lapsia, muttei vielä lapsenlapsia. Enimmillään yhtä aikaa paikalla oli kaksi senioria kahdella kokoontumiskerrosta. Lasten ikähaarukka muodostui lopulta siten, että nuorin osallistuja oli 10 kuukautta vanha ja vanhin kaksivuotias.

Ryhmään alun perin ilmoittautuneiden lapsiperheiden osallistuminen ryhmään oli kovin vaihtelevaa. Pohdimme ryhmään sitoutumiseen ja osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä lapsiperheiden osalta yhdessä työelämäohjaajan ja aktiivisesti ryhmään osallistuneen äidin kanssa. Merkittävimiksi syiksi keskusteluissa nousivat muun muassa se, että vanhemmat sitoutuvat maksulliseen toimintaan huomattavasti paremmin kuin ilmaiseen. Pääkaupunkiseudulla on lisäksi niin paljon tarjontaa erilaisista palveluista ja ajanvietteistä lapsiperheille, että asiakaskunnalla on varaa valita sen hetkisen halukkuutensa mukaan. Tämä aktiviteettien tarjonnan paljous koskee myös senioreita. Pienemmällä paikkakunnalla, jossa tarjontaa esimerkiksi ryhmätoiminnan suhteen on vähemmän, ihmiset saattaisivat olla sitoutuneempia ryhmään maksuttomuudesta huolimatta. Lisäksi pienten lasten sairastelut verottavat aina osallistujamääriä, myös arjen haasteet voivat muodostua inhimillisiksi esteiksi.

9 Toimintakerrat

Toiminnallinen ryhmämme kokoontui kuusi kertaa vaihtelevin kokoonpanoin. Toimintakertojen sisällöt koostuivat maalaamisesta, satujumpasta, muovailusta, askartelusta ja muskarista. Viimeisellä kerralla pidimme loppujuhlan. Kuvaamme toimintakertojen kulkua osallistujien ja meidän ohjaajien näkökulmasta. Vaikka toimintakertojen sisällöt ja osallistujat olivat vaihtuvat, niin toimintakerrat muodostivat pienen kokonaisuuden, jonka edetessä toimintaa pyrittiin kehittämään.

9.1 Sotkemalla sormivärein

Alussa jaoimme suostumuslomakkeita osallistujille täytettäväksi ja sen jälkeen kun kaikki olivat saapuneet paikalle, kerroimme alkupiirissä ryhmästä ja opinnäytetyöstämme. Toiminnallisenä osuutena teimme sormilla ja pensseillä maalaten ja käsin rypistellen kuvaa ja jälkiä sormiväreillä kostutetulle lakanakankaalle. Osallistujat jakautuivat kahdelle eri työpisteelle, jossa oli muoviliinan päällä erikokoisia kostutettuja lakanan paloja, sormivärejä ja pensseleitä. Osallistujina olivat yksi ja siihen mennessä ainoa mukaan ilmoittautunut seniori, sekä yhden lapsen oma mummo. Äitejä yhden lapsensa kanssa oli kolme. Loppupiirissä jokainen sai laittaa tekemiään värjättyjä kangaspaloja piirin keskellä olevalle suurelle paperille yhteiseksi teokseksi, jonka me ohjaajat myöhemmin kehystimme (Kuva 1).

Alkuperäiseen suunnitelmaamme kuului maalaaminen pienryhmissä, senioreita ei kuitenkaan ollut riittävästi. Meidän olisi kannattanut tehdä vain yksi suuri työpiste koko ryhmälle, nyt toimimme kahdessa ryhmässä. Toisessa olivat toisilleen entuudestaan tuntemattomat seniori ja lapsiperhe, toisessa kaksi lapsiperhettä ja yksi seniori, joka oli toisen lapsiperheen oma mummo. Lapsiperheet olivat toisilleen entuudestaan tuttuja. Lapset lähtivät maalaamaan

ennakkoluulottomasti. Lapset myös katselivat muiden töitä maalauksen ohessa ja liikkuiivat tilassa, mutta silti maalasivat innostuneina. Aikuiset opastivat lapsia maalaamisessa ja maalasivat lopulta myös itse. Ryhmäläisten maalatessa keskustelua syntyi mukavasti yhden seniorin ja lapsiperheen ryhmässä. Seniori muun muassa kyseli äidiltä, mitä taitoja hänen lapsellaan on tässä iässä. Hän myös jutteli lapselle iloisesti, pitäen kuitenkin hieman etäisyyttä arvellessaan lapsen häntä aristelevan hieman. Toisessa ryhmässä lapsiperhe keskusteli lähinnä oman mummonsa kanssa, toisen äidin ja lapsen maalaillessa vain keskenään. Arvasimme että sormiväritäiteilu saattaa aiheuttaa sotkua, joten peseytymiselle oli varattu aikaa. Olimme varanneet lapsia varten maalausessuja, jotka kuitenkin osoittautuivat turhiksi: äidit riisuiivat lapset vaippasilleen. Loppupiirissä yhteisen teoksen äärellä saimme kuulla osallistujien tunnelmia ensimmäisestä yhteisestä tuokiosta:

”Vanhempia ihmisiä ajatellen täällä voisi olla tuoleja. Kaikilla ei oikein polvet kestä.”

”Joustavaa, niinku pienten lasten kanssa pitääkin olla.”

”Hän (lapsi) maalasi ensimmäisen kerran. Näytti tykkäävän.”

”Jään mielenkiinnolla odottamaan mitä seuraavalla kerralla on.”

Odotimme tätä ensimmäistä toimintakertaa epävarmoina osallistujien määrästä ja suunnittemamme toiminnan toimivuudesta käytännössä. Paikalle saapui kuitenkin mukavan kokoinen ryhmä, joka lähti avoimin mielin mukaan toimintaan. Valitsemamme sormivärimaalailu kaanpaloille oli hieman kokeileva idea, joka iloksemme toimi käytännössä aika mukavasti. Mielestämme tämä oli hyvä aloitus ryhmälle ja meille jäi ohjaajina sellainen olo, että tästä on hyvä jatkaa suunnitelmaa soveltaen eteenpäin. Seuraavalle kerralle varauduimme tuolien kera, koska senioriosallistuja niitä toivoi. Tämä oli meillä mielessä toimintaa suunnitellessa mutta unohtui kaiken kiireen keskellä. Päätimme pienryhmissä toimimisen sijaan toimia jatkossa yhdessä isossa ryhmässä, sillä osallistujia oli liian vähän jaettaviksi ryhmiin.

Kuva 1: Maalattujen kankaiden sommitelma

9.2 Satumainen satujumppa

Toiselle toimintakerralle olimme suunnitelleet satujumpan, jonka olimme nimenneet ”Nallen päiväksi”. Mukana meillä oli muistiinpanot jumpan rungosta (Liite 6). Tarkoituksena oli tällä kertaa koko ryhmän toimia yhdessä. Jumppa sisälsi yksin tehtävien liikkeiden lisäksi yhteistoimintaa vaativia osia. Aloitimme taas piirimuodostelmassa, jossa oli helppo seurata kerrontaa. Käytimme kerronnassa paljon loruja leikkeineen, joiden rytmit ja äänet olivat osa kerrontaa. Loruleikit sisälsivät liikkeitä, kuten vaatteiden kuvitteellista pukemista ja samalla hahmoteltiin eri ruumiinosia. Nallen aamujumppassa ja leikissä, jossa poimittiin marjoja ja omenoita, käytimme käsitteitä ”ylhäällä” ja ”alhaalla”. Sadelorussa sai kokeilla sateen äänen tekemistä rapistelemalla sormia vasten lattiaa. Lapsille haastavampaa liikuntaa oli ”puron” ylittäminen liikkumalla ympyrämerkkejä pitkin. Lopuksi leikimme musiikin soidessa sateenkaarivarjolla, jonka päälle laitettiin ilmapalloja humpsutettavaksi, ensin yksi ja sitten useampia. Jumppatuokio päättyi loppurentoutukseen, jossa rauhallisen musiikin soidessa sai käydä suurien huivien alle lepäämään. Lapsiperheitä oli mukana kolme ja yksi uusi seniori.

Osittain jumppa toimi ryhmällä hyvin, osittain olimme suunnitelleet sen liian vaikeaksi. Vaikeutta eivät toki aiheuttaneet varsinaiset liikkeet vaan osiot, jotka olivat selkeästi liian abstrakteja 1-2 -vuotiaille ymmärtää ja seurata. Leikkiin sisältyi paljon kuvittelua, vaikka kuvittelu ei vielä ollut ajankohtainen näin pienille lapsille. Esimerkkeinä mainittakoon kuvitteellisten marjojen poimiminen ja loppurentoutuksessa nukkuminen. Isoimmat, eli toista ikävuottaan lähestyvät lapset seurasivat ja olivat jonkin verran mukana loruleikkien liikkeissä. Konkreettisia esineitä sisältävissä osioissa, kuten hernepusien ja tyynyjen pinoamisessa,

kaikki olivat mukana. Äidit ja seniori auttoivat lapsia, esimerkiksi äidit loruleikeissä ja seniori sateenkaarivarjolla leikkiessämme. Toimintakerran rakennetta olisimme voineet selkeyttää, sillä vaihteita oli monta ja ne olivat aika vaihtelevia.

”Mitä konkreettisempaa tekeminen on, sitä paremmin se toimii. Kuvittelu sen sijaan ei vielä oikein.”

”Minulla ei vielä ole lastenlapsia. Jo se hetki kun hän (yksi lapsista) nojasi minuun ja otti kädestä kiinni, jo sen hetken takia kannatti tulla.”

”Hyvin toimii kaikki konkreettinen näin pienillä.”

”Vähän isommille ehkä tällainen sopii paremmin.”

Kuten yllä olevissa kommentteissa todetaan, osa jumpasta oli liian vaikeaa lasten kehitystason näkökulmasta. Huomasimme tämän ohjatessamme niinä hetkinä, kun lapset eivät ymmärtäneet mistä oli kyse. Olimme ohjaajina ajatelleet vanhempien ohjaavan lapsiaan hieman enemmän. Jäimme miettimään, olisimmeko voineet ohjeistaa äitejä enemmän ja vaikka selvittää etukäteen oliko heillä aiempaa kokemusta satujumppaan osallistumisesta. Saimme arvokasta oppia siitä, kuinka tekemisen on oltava mahdollisimman yksinkertaista ja konkreettista. Lähdettäessä toiminnassa liikkeelle jonkin yksinkertaisen tekemisen kautta voisi syntyä myös oma-aloitteista leikkiä ja yhdessäoloa.

9.3 Taidokkaasti taikataikinasta

Olimme valinneet tälle kerralle muovailua taikataikinasta (Kuva 2). Taikataikina on jauhosta, suolasta ja vedestä tehtyä muovailuvahan kaltaista massaa. Se soveltuu hyvin käytettäväksi pienten lasten kanssa, sillä sen syöminen ei ole vaarallista. Me ohjaajat olimme valmistaneet taikataikinän etukäteen. Lisäksi olimme myös värjänneet sitä elintarvikeväreillä, joten toimintakerralla oli vaalean lisäksi käytettävissä sinistä, punaista ja vihreää taikataikinaa. Paikalla oli kaksi senioria ja kolme lapsiperhettä. Ohjaajista vain toinen oli paikalla. Taikataikinaa muovailtiin pöydän ääressä, käytettävissä oli saventyöstövälineitä sekä muovailuun tarkoitettuja muotteja. Kaikki tekivät taikinasta jotakin, vain osa halusi jättää töitään kuivumaan. Osa lapsista jaksoi keskittyä paremmin kuin toiset. Nuorin lapsista maisteli useampaan otteeseen taikataikinaa, mikä luonnollisesti aiheutti itkeskelyä taikinän pahanmakuisuudesta johtuen. Yksi seniori vieritteli hänen kanssaan palloa lattialla, toinen seniori alkoi ohjaajan ehdotuksesta puhallella saippuakuplia toisen lapsen kanssa.

”Ihan tarkoituksella rohkaista häntä (lastaan) toimimaan (seniorin) kanssa eikä itse niinkään mene siihen. Eikös tällaisessa toiminnassa tällainen kohtaaminenkin ole aika oleellista?”

Äiti: ”Hän (lapsi) ei olekaan koskaan ennen itse puhaltanut saippuakuplia.”

Seniöri: ”No tässähan sitä oppii.”

Toimintakertojen rakenne ja kesto saivat uuden muodon kolmannen kerran jälkeen, jolloin kokeiltiin ensimmäisen kerran varsinaisen suunnitellun toiminnan jälkeen vapaamuotoisempaa yhdessäoloa. Ryhmästä nousi palautteena ajatus, voisiko kaikilla kerroilla ehkä toimia samantyyppisesti. Ensiksi olisi varsinainen toiminta ja sitten vapaata olemista, jolloin tutustumista voisi tapahtua omalla painollaan lisää. Jatkossa otimmekin vapaamuotoisen touhailun välineiksi muun muassa saippuakuplia, ilmapalloja ja huiveja.

Kuva 2: Muovailua taikataikinasta

9.4 Luovasti luonnonmateriaaleista

Me ohjaajat olimme käyneet etukäteen keräämässä luonnosta luonnonmateriaaleja, joista oli tarkoituksena kartongille liimaten askarrella vapaamuotoisesti tai tehdä esimerkiksi käpyleh-

miä. Olimme keränneet havunneulasia, puiden ja pensaiden lehtiä, käpyjä, pihlajanmarjoja, pieniä oksia ja kaarnaa (Kuva 3). Paikalla oli yksi seniori ja neljä lapsiperhettä, joista osa paikalla ensimmäistä kertaa.

Materiaalit oli aseteltu pöydälle, jonka ääressä ryhmäläiset sitten ryhtyivät niitä työstämään. Ryhmäläiset valitsivat mieleisensä värisen kartongin ja leikkasivat siitä haluamansa muodon, aikuiset tietenkin leikkasivat lasten puolesta. Jonkin verran lapset jaksoivat tutkia ja liimailla materiaaleja, mutta hyvin pian muut tilassa olevat tavarat, kuten saippuakuplat, pallot ja muut jumppatarvikkeet veivät lasten mielenkiinnon. Toisaalta oli kuitenkin hyvä, että vaihtoehtoista toimintaa oli tarjolla. Verrattuna edelliseen kertaan, oli tällä kerralla kuitenkin enemmän hälinää ja touhua. Osa lapsista esimerkiksi juoksi kilpaa ympäri tilaa, kun vanhemmat liimailivat luonnonmateriaaleja. Tilasta olisi ollut hyvä kerätä kaikki muut mielenkiintoa herättävät esineet pois, ainakin toiminnan ajaksi. Toki ajatuksenamme ei ollutkaan, että lapset olisivat kauan jaksaneet tai pystyneet askartelemaan. Enemmänkin ajatuksissa oli moni-aistinen toiminta, jossa yhdistyivät luonnonmateriaalien tuoksut, ulkonäkö ja erilaiset pinnat.

”Ei näin pienet varsinaisesti askarrella vielä jaksaa, että äidillehän se tekeminen jää.”

”Onhan näitä (materiaaleja) lastenkin kiva tutkia.”

Kuten edellä olemme kuvanneet, tällä toimintakerralla tunnelma oli ajoittain riehakas, toisaalta myös iloinen. Yllä olevassa kommentissa eräs äiti toteaa, että näin pienet eivät vielä jaksaa askarrella, joten tekeminen jää äidille. Näin kävikin monien osallistujien kohdalla, toisaalta tämän kerran nuorin osallistuja askarteli koko ajan. On siis varmasti myös osallistujakohtaista, miten kukin keskittyy, mistä pitää ja miten esimerkiksi lapsen yksilöllinen kehitysvaihe vaikuttaa kiinnostukseen tekemistä kohtaan. Edellisellä toimintakerralla olimme mietti-neet, että voisi ohjata vähemmän ja muuttaa olemista vapaampaan suuntaan. Tällä kerralla puolestaan ohjaamista olisi mielestämme pitänyt olla enemmän. Ohjaamisen otteen löytäminen kussakin hetkessä ja toiminnassa vaatii hyvää tilannetajua ja kokemusta.

Kuva 3: Askartelua luonnonmateriaaleista

9.5 Menevä muskari

Viidennellä kokoontumiskerralla pidimme muskarin. Mukaan tuli kaksi senioria ja viisi lapsiperhettä, joista osa oli jälleen uusia ryhmässämme. Aluksi kaikki saivat ottaa korista soittimeksi kapulat tai rytmimunan. Lorupussin sävelellä kuljetettiin ”lauluarkkua” osallistujalta toiselle. Arkussa oli tunnetuista lastenlauluista kuvalliset kortit, joihin oli kirjoitettu laulun ensimmäinen säkeistö (Kuva 4). Kustakin laulusta olimme kirjoittaneet vain ensimmäisen säkeistön, koska ajattelimme, etteivät lapset jaksaisi keskittyä kovin pitkään lauluihin. Se, jonka kohdalle arkku pysähtyi, sai ottaa kortin. Valittu laulu laulettiin yhdessä kerran tai pari ja säestys tapahtui soittimilla. Oletimme valittujen laulujen olevan suurimmalle osalle ryhmäläisistä tuttuja. Ajattelimme myös siis senioreiden tunnistavan kyseisiä kappaleita. Laulut olivat Hämä-hämähäkki, Ihahaa, Tuiki tuiki tähtönen, Popsi popsi porkkanaa sekä Jänis istui maassa. Osallistujat ehdottivat myös omia suosikkilaulujaan ja äidit lastensa suosikkilauluja leikkineen, joita sitten yhdessä opeteltiin ja laulettiin. Toinen senioreista opetti hieman lastenlaulua, jota muut ryhmäläiset eivät tunteneet entuudestaan. Lopuksi oli vielä vapaamuotoisempi leikkihetki, jossa kuunneltiin musiikkia levyltä, sekä leikittiin ilmapalloilla ja huiveilla. Varsinaiseen loppupiiriin emme tällä kertaa kokoontuneet, vaan suunnittelimme seuraavan kerran loppujuhlaa ja osallistujat saivat palautelomakkeet täytettäväkseen.

Lapset jaksoivat olla hyvin mukana, sillä soittimet ja lauluarkun odottaminen omalle kohdalle sattuvaksi oli selvästi mielenkiintoista. Vaikka he eivät osanneet vielä laulaa, niin laulujen säestäminen ja kuunteleminen vaikutti mieluisalta puuhalta. Lopussa huivit ja ilmapallot kiinnostivat, vanhempien mukaan jo senkin vuoksi, että ne olivat monelle lapselle uutta.

Valitsemalla muskarin ohjaamisen toimintaamme astuimme ohjaajina hieman oman mukavuusalueemme ulkopuolelle, sillä emme kumpikaan kokeneet itseämme erityisen musikaalisiksi eikä kokemusta musiikillisista tuokioista juurikaan ollut. Loppujen lopuksi tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä toimintakerta sujui kaiken kaikkiaan mukavasti. Toimintakerroista tämä viimeinen oli sisällöltään mielestämme sopivin ryhmälle. Tähän vaikutti se, että kaikki pystyivät liittymään toimintaan omalla tavallaan. Musiikki yhdisti ryhmäläisiä siitakin huolimatta, että osa heistä oli paikalla ensimmäistä kertaa. Ohjaamiseen oli löytynyt tasapaino ohjeistetun ja vapaamman toiminnan suhteen. Tuntuikin mukavalta saada toimintakerroille tällainen lopetus.

Kuva 4: Soittimet ja lauluarkku

9.6 Lempeä loppujuhla

Loppujuhlaan emme suunnitelleet toiminnallista osuutta vaan tarkoituksena oli, edellisellä toimintakerralla olleiden osallistujien toiveesta, vapaamuotoinen ryhmän lopetus jutellen naposteltavien äärellä. Aiempien toimintakertojen tuotokset keräsimme yhteen pienimuotoiseksi näyttelyksi, jonka äärellä ryhmäläiset näkivät omia töitään (Kuva 5). Myös ne ryhmäläiset, jotka eivät olleet kuin esimerkiksi yhdellä toimintakerralla, pääsivät näkemään mitä muilla kerroille olimme tehneet. Loppujuhlassa tarjottavat naposteltavat valitsimme suoraan sen perusteella, mitä vanhemmat olivat toivoneet, eli terveellisiä herkkuja. Senioreilla ei ollut toiveita tarjottavien suhteen.

Loppujuhlaan ei osallistunut ainuttakaan toimintaan osallistunutta senioria. Mukana oli kuitenkin yhden perheen oma mummo, joka ei ollut mukana toimintakerroilla. Ryhmä kokoontui aina keskiviikkoisin, loppujuhla oli kuitenkin poikkeuksellisesti perjantaina. Tästä johtuen suurin osa lapsiperheistä, esimerkiksi vain yhden kerran toimintaan osallistuneet, eivät muistaneet tai olleet tietoisia loppujuhlan ajankohdasta. Haimme heitä olohuoneen puolelta mukaan juhlan jo alettua, joten yhteinen aloitus jäi suunnittelun asteelle. Lapset ja aikuiset saivat syödä ja juoda rauhassa omassa tahdissaan. Lapsille olimme tuoneet pallot jumpasalista sekä puhaltaneet ilmapalloja, joilla sai leikkiä vapaasti. Lapset touhusivatkin innoissaan ympäri tilaa, vanhempien juttellessa pöydän ääressä. Osa äideistä ryhtyikin tosissaan pohtimaan sitä, kuinka tämän tyyppistä toimintaa voisi kehittää. Lopuksi annoimme halukkaille heidän tekemiään teoksia mukaan. Mielestämme oli hyvä idea kutsua osallistujat yhteiseen

lopetukseen ja näin myös varmistaa mahdollisuus vielä keskusteluun ja palautteen antamiseen.

Kuva 5: Yhteisteos ensimmäisen toimintakerran maalauksista

10 Tavoitteiden arviointi

Tavoitteena oli suunnitella ja järjestää toimintaa, joka tukisi senioreiden ja lapsiperheiden kohtaamista. Toisena tavoitteenamme oli tuottaa kokemuksia ja tietoa tästä uudentyyppisestä toiminnasta. Omana henkilökohtaisena tavoitteena kummallakin oli kehittyä ryhmänohjaajana meille uuden, sukupolvia yhdistävän, asiakasryhmän parissa. Tavoitteiden saavuttamista arvioimme omien oppimispäiväkirjojemme, työelämäohjaajan palautteen ja osallistujien palautteiden avulla. Vastasimme strukturoitujen oppimispäiväkirjojen kysymyksiin jokaisen toimintakerran jälkeen. Oppimispäiväkirjoihimme kirjasimme omien havaintojemme lisäksi osallistujien suullista palautetta. Työelämäohjaajalta saimme kirjallisen palautteen toiminnan päätyttyä. Hänen palautteensa seurasi osittain laatimaamme palautelomaketta, mutta mukana oli myös vapaampimuotoista arviointia.

Suunnitelmavaiheessa olimme tehneet palautelomakkeet, jotka jaoimme osallistujille toiminnan päätyttyä. Jouduimme hieman muokkaamaan palautelomakkeita ryhmän ollessa jo toiminnassa. Alun perin halusimme kuulla osallistujien kokemuksia ryhmässä tapahtuneesta sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta ja kohtaamisesta. Seniorien vähäisen osallistujamäärän vuoksi osallistujien olisi ollut vaikeaa antaa palautetta tästä aiheesta ja ajattelimme, että meidän on hyödyllisempää saada palautetta myös hieman toisesta näkökulmasta. Niinpä muokkasimme palautelomakkeen kysymyksiä enemmän siihen muotoon, mitä he olivat ryhmään tullessaan odottaneet tältä toiminnalta, miten toimintaa voisi kehittää ja onko tällaiselle toiminnalle ylipäänsä tarvetta? Täytettyjä palautelomakkeita saimme senioreilta kaksi, ja lapsiperheiltä kahdeksan. Palautteeseemme vastanneet seniorit olivat juuri ne, jotka osallistuivat myös aktiivisimmin ryhmään. Osallistujien kirjallisen palautteen anti arvioinnille oli hyvin vaihtelevaa osallistujasta riippuen. Vain yhdelle tai kahdelle toimintakerralle osallistuneiden palaute on hyvin erilaista verrattuna sellaiseen osallistujaan, joka on ollut mukana aktiivisemmin.

Me ohjaajat luimme kaikki osallistujien kirjalliset palautteet läpi luoden itsellemme ensivaikutelmaa siitä, miten laajasti he olivat vastanneet ja mikä oli yleinen vaikutelma toiminnasta. Kävimme kaikki keräämämme arviointiaineistot läpi järjestelmällisesti lukemalla ne kuhunkin arviointikysymykseen vastausta etsiessämme. Keskustelimme niistä peilaten niitä arviointikysymyksiimme. Arvioinnissa toimme esiin tavoitteiden onnistumista koskevat näkökulmat mahdollisimman monipuolisesti. Suurin painoarvo arviointiaineistossa oli osallistujien kirjallisella ja suullisella palautteella, sillä he olivat asiantuntijaroolissa kokemuksineen meidän näkökulmastamme. Seuraavaksi oleellisin aineisto olivat meidän omat oppimispäiväkirjamme havaintoineen. Työelämäohjaajan kirjallinen arviointi oli tärkeä tuoden hankkeen näkökulmaa opinnäytetyöhömmme. Hänen arviointinsa jäi kuitenkin pienempään rooliin, sillä hän ei ollut juuri mukana seuraamassa ryhmän toimintaa.

Aluksi me ohjaajat olimme ajatelleet tekevämme sisällön analyysin arviointiaineistosta. Arviointiprosessin edetessä ote kuitenkin muuttui keskustelevammaksi arviointikysymysten ja arviointiaineiston kesken. Tämä muutoksen tarve johtui siitä, että arviointiaineisto oli sisällöltään ja joidenkin teemojen laajuudelta sellainen, että koimme hedelmällisemmäksi tehdä arvioinnin tällä otteella. Arvioinnin kaikki kolme osapuolta, osallistujat, työelämäohjaaja ja me ohjaajat, olimme hyvin samoilla linjoilla monista aiheista. Tämä johtui varmasti osittain siitä, että prosessi oli hyvin vuorovaikutteinen. Meidän ohjaajien mielestä oli kuitenkin tässä raportissa esitettävä eri osapuolten näkökulmat selkeästi. Prosessin edetessä toisesta tavoitteesta muodostui ensimmäistä tavoitetta oleellisempi opinnäytetyön annin kannalta. Kenties olikin luonnollista, että tällainen pilottiryhmä tuotti paljon tietoa ja kokemuksia.

Ensimmäisen tavoitteen arviointikysymyksenä oli *”Miten ryhmän toiminta tuki seniorien ja lapsiperheiden kohtaamista?”* Tähän saimme vastauksia palautelomakkeen kysymyksistä:

- Mikä sai sinut osallistumaan ryhmään? Kerro odotuksistasi ryhmään liittyen.
- Millaiseksi koit ryhmän ilmapiirin?
- Mitä mieltä olet toimintakertojen sisällöstä?

Toisen tavoitteen arviointikysymys oli *”Millaista kokemusta ja tietoa toiminta tuotti?”* Toisen tavoitteen arviointia lähestyimme palautelomakkeella seuraavien kysymysten kautta:

- Onko tämän tyyppiselle, sukupolvia yhdistävälle ryhmätoiminnalle mielestäsi tarvetta?
- Miten toimintaa voisi mielestäsi kehittää, jos tällaisia ryhmiä järjestetään jatkossa?

Kolmannen, ohjaajuutta koskevan, tavoitteen arviointikysymyksenä oli *”Miten ohjaajuus on kehittynyt?”* Tätä arvioimme palautelomakkeen kysymyksellä:

- Miten ryhmänohjaajat mielestäsi onnistuivat tehtävässään?

Oppimispäiväkirjojemme kysymyksiä ei mielestämme voinut kohdistaa vain johonkin tiettyyn tavoitteeseen, sillä saimme niistä kaikista näkökulmia jokaiseen tavoitteeseen. Työelämäohjaajan palaute oli niin ikään vapaamuotoisempi.

10.1 Ensimmäinen tavoite

Ensimmäisenä tavoitteena oli suunnitella ja järjestää toimintaa, joka tukisi seniorien ja lapsiperheiden kohtaamista. Halusimme selvittää, mikä tällaisessa sukupolvia yhdistävässä ryhmässä osallistujia kiinnosti, mikä siis sai heidät osallistumaan. Tämä tieto on tärkeää jatkossa suunniteltavan vastaavanlaisen toiminnan kannalta. Palautelomakkeiden vastausten perusteella, osallistujat olivat lähtökohtaisesti kiinnostuneita toimimaan yhdessä.

”Yhteinen toimintahetki seniorien kanssa kiinnosti.”

”Näin joskus uutisissa pätkän samanlaisesta ryhmästä. Siellä ikäihmiset ja lapset tanssivat yhdessä ja tunnelma oli mahtava. Kiinnostus heräsi jo silloin.”

”Aihe kiinnosti minua ikäni vuoksi ja ajattelin, että minulla saattaisi jotain annettavaa. Onhan minulla kymmenen lastenlasta.”

”Kiinnostuin, koska olin aikaisemmin hoitanut lapsia.”

Vaikkakin ryhmän kokoaminen oli vaikeaa, oli hienoa palautteista huomata, että toimintaa oli odotettu.

Pyrimme luomaan ryhmään ohjaamisen ja toiminnan suunnitellun kautta rennon ja avoimen ilmapiirin. Omien havaintojemme ja oppimispäiväkirjamerkintöjemme pohjalta arvioimme onnistuneemme tässä. Toinen ohjaajista pohti oppimispäiväkirjassaan, että hyvää ja rentoa ilmapiiriä edisti varmasti se, ettei mitään tarvinnut varsinaisesti osata, vaan tekeminen oli enemmänkin kokeilua omaan tyyliin. Osallistujilla oli tietenkin ilmapiirin luojina merkittävä rooli, sillä he tulivat toimintaan mukaan avoimin mielin. Myös osallistujien palautteet osoittivat yhtä vastausta lukuun ottamatta yleisen ilmapiirin olleen positiivinen.

”Ihanan rauhallinen ja lämmin ilmapiiri.”

”Iloinen, rento, osallistuva.”

”Tuon ikäiset vauvat ovat mielestäni aika nuoria lykättäväksi kenenkään muun ”syyiin” kuin oman äitinsä. Siksi koin ilmapiirin ryhmätapaamisissa lasten osalta arkailevaksi ja oman osallistumiseni osin tarpeettomaksi.”

Edelliseen kommenttiin viitaten mietimme ohjaajina, että on yleistä, että tämänikäiset lapset arkailevat. Omat havaintomme eivät tosin tukeneet sitä, että lapset olisivat arastelleet kovinkaan paljon. Jäimme pohtimaan, onko syytä edes olettaa tutustumisen näin varhaisessa vaiheessa, että yhdessäolon pitäisikään olla kovin tuttavallista ja läheistä. Yllätyimme siitä, että vaikka yritimme painottaa pelkän läsnäolon riittävyttä, palautetta antaneella seniorilla oli erilainen käsitys kohtaamisen merkityksestä. Vertauskohtana odotusten erilaisuudelle voidaan aineistosta nostaa erään äidin kommentti, jonka mukaan tekee hyvää nähdä eri-ikäisiä ihmisiä. Seniori peräänkuulutti omaa rooliaan ja tekemisen konkreettisia tavoitteita pitkin toimintaa, kun taas lapsiperheet kokivat läsnäolon ja yhdessä toimimisen riittävinä.

Toimintakertojen sisältö pyrittiin suunnittelemaan sellaiseksi, että kaikki voivat osallistua siihen omalla tavallaan, minkä puolestaan arvelimme edistävän eri ikäryhmien kohtaamista. Ohjatun toiminnan ja vapaamman yhdessäolon välistä tasapainoa haettiin ryhmälle sopivaksi. Toimintakertojen sisältöä osallistujat kommentoivat näin:

”Olimme vain muutamalla kerralla. Sisältö oli ehkä suunniteltu hieman isommalle.”

”Vaihteleva sisältö, mielenkiintoista tekemistä keksitty.”

”Mukavia tekemisiä, muskari ja jumppakerta oli suosikkejani.”

”Sopivia pienimpien osallistujien kannalta, mikä varmaan olikin tarkoitus.”

Mukavaa, että osallistujat kokivat sisällöt mielenkiintoisiksi ja vaihteleviksi. Kuten jo johdannossa toimmekin ilmi, tarkoituksenamme oli tutkia erilaisten luovien menetelmien mahdollisuuksia tällaisessa ryhmässä. Sisällön suunnittelussa mietimme, onko mahdollista järjestää sellaista toimintaa mikä on kolmelle sukupolvelle sekä soveltuvaa että luontevaa. Alle kaksi-vuotiaiden kehityksessä tapahtuu huomattavaa kehitystä jopa viikkojen sisällä ja kehitys on hyvin yksilöllistä. Vaikka tiesimme ryhmän alkaessa, että osallistuvat lapset tulisivat olemaan suunniteltua nuorempia, huomasimme toiminnan edetessä että suunnitelmaa olisi pitänyt pystyä muuttamaan vielä enemmän.

Halusimme kuulla äideiltä mietteitä lastensa kokemuksesta ryhmään osallistumisesta. Iästään johtuen lapset eivät pystyneet itse juurikaan tuottamaan palautetta ryhmään osallistumisestaan, joten arviointimme siinä suhteessa oli, omien havaintojemme lisäksi, pääosin äitien tulkintojen varassa. Palautteiden perusteella äidit arvioivat lapsensa olleen ryhmässä mielellään. Äidit kuvailivat lapsensa osallistumista ryhmään seuraavasti:

”On viihtynyt hyvin ja ollut aktiivisesti mukana.”

”Lapsi viihtyi, mutta ei juurikaan osallistunut toimintaan.”

”Jaksoi keskittyä toisinaan hyvin, toisinaan seisoj ulko-ovella ja halusi jo jatkaa matkaa. Askartelukerta vaikutti selvästi mielenkiintoiselta, samoin sormivärit ja saippuakuplat.”

Mietimme ohjaajina, miten äidit tulkitsivat lastensa viihtyneen. Kenties äidit päättelivät lapsensa olemuksesta ja käyttäytymisestä, että hänellä oli hyvä olla. Pohdimme myös, mitähän äiti tarkoitti sillä, että hänen lapsensa ei juuri osallistunut toimintaan. Meille heräsi ajatuksia siitä, miten osallistujat käsittivät osallistumisen ja toiminnan. Viihtyminen ja paikalla oleminen ryhmässä oli meidän käsityksemme mukaan osallistumista toimintaan. Tähänkin varmasti vaikutti se, että kesken toiminnan ryhmään tulleilla ei välttämättä ollut selkeää käsitystä toiminnan ideasta.

Työelämäohjaajamme pohti arvioinnissaan ryhmän toimintaa. Hän pistäytyi muutamalla toimintakerrallamme, mutta ei varsinaisesti ollut havainnoimassa toimintaa. Hän totesi palautteessaan näin:

”Ne kerrat, kun kävin ryhmässä, niin ilmapiiri vaikutti mukavalta, rennolta ja ryhmään oli helppo tulla. Mielestäni toimintakerrat olivat kivat sen puolesta, että olivat joka kerralla erilaiset. Kerroissa myös huomioitu, että seniorikin pystyy tekemään. Kerroista syntyi muistoja ja kruununa taulu Albertin olohuoneen seinälle. Itse kertoihin en osaa kovin syvällistä sanaa, koska en ole ollut paikalla kertojen aikana. Se näkyi, että opiskelijat yrittivät ottaa huomioon eri-ikäiset toimijat muokkaamalla ja pohtimalla kertojen sisältöä. Ehkä se ylätti kuitenkin meidät kaikki, että lasten ikä oli niin pieni, että monet suunnitelmat piti muuttaa kohderyhmälle sopivammaksi. Se, tuliko perheiden ja senioreiden välillä miten paljon luonnollista juttelua, en ryhmiin osallistumattomana osaa kertoa.”

Työelämäohjaajamme käsitteli palautteessaan monia osa-alueita. Oli mukava huomata, että ryhmän rento ilmapiiri välittyi myös hänelle niinä muutamina kertoina, jolloin hän ryhmässä kävi. Toimintakertojemme vaihteleva sisältö ja pyrkimyksemme muokata toiminta eri-ikäisille sai kiitosta. Toimintakertojen varsinaiseen sujumiseen ja vuorovaikutukseen ryhmän sisällä hän ei ymmärrettävästikään pystynyt varsinaisesti kommentoimaan.

Analysoimamme aineiston valossa koemme ensimmäisen tavoitteemme saavutetuksi osittain. Osallistujat eivät juuri tutustuneet toisiinsa enemmälti ryhmän osallistujien vaihtumisen vuoksi. Poikkeuksena tähän olivat ryhmään useimmin osallistuneet yksi lapsiperhe ja yksi seniori, jotka pääsivät keskinäisessä tutustumisessaan hieman pidemmälle. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että lapsi oli iloinen nähdessään seniorin ja tavaili hänen nimeään. Ryhmässämme ei tapahtunut sukupolvien välistä kohtaamista ja vuorovaikutusta siinä määrin, kuin alun perin oli tarkoitus. Tähän vaikuttivat seniorien vähyys, lasten ikä ja näistä seuranneet suunnitelmien muutokset, kuten ryhmän järjestäminen avoimena. Kohtaamista kuitenkin tapahtui pienemmässä mittakaavassa ja osallistujat olivat kiinnostuneita toimimaan yhdessä. Toimintakertoja kehitettiin ja ideoitiin yhdessä osallistujien kanssa, jonka katsoimme olleen myös yksi yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen muoto sukupolvien välillä.

Aineistomme osoittaa mielestämme sen, että ryhmässä vallitsi hyvä ja avoin ilmapiiri. Toimintakertojen sisällöt koettiin palautelomakkeiden vastauksissa monipuolisiksi. Oppimispäiväkirjoihin merkitsemiemme havaintojen perusteella toiminta toisinaan edisti kohtaamista, toisinaan taas ei. Toisinaan ohjattu tekeminen edisti kohtaamista ja vuorovaikutusta paremmin, toisinaan taas vapaamuotoisempi yhdessäolo tuotti mukavia kohtaamisen hetkiä. Esimerkkeinä onnistuneesta ohjatusta tekemisestä mainittakoon muskari ja vapaamuotoisesta yhdessä olostsa saippuakuplien puhaltelu tai oma-aloitteinen palloleikki (Kuva 6). Toisinaan sukupolvien välistä vuorovaikutusta ei juuri ollut, sillä välillä seniori tai seniorit istuivat yksin äitien puhussa keskenään.

Kuva 6: Pallottelua

10.2 Toinen tavoite

Toisena tavoitteena oli tuottaa kokemuksia ja tietoa uudentyyppisestä toiminnasta. Prosessin aikana keräämämme aineisto tuotti tietoa siitä, kuinka tällaista toimintaa voitaisiin kehittää. Omat pohdintamme oppimispäiväkirjoissa ja keskinäiset keskustelumme olivat pitkälti samassa linjassa osallistujien palautteiden kanssa. Tämä johtuu osaltaan siitä, että kävimme aktiivista keskustelua heidän kanssaan toiminnan edetessä. Työelämäohjaajan arvioinnissa oli kiinnitetty huomiota samantyyppisiin asioihin, kuin osallistujien palautteissa. Työelämäohjaajan kanssa kävimme toiminnan edetessä myös jatkuvasti keskustelua toiminnan onnistumisista ja haasteista. Kehityskohteiden suhteen oli ajoittain vaikea erotella mikä palaute tai idea oli miltäkin osapuolelta lähtöisin, sillä ne olivat samankaltaisia prosessin ollessa hyvin vuorovaikutteinen. Seuraavat teemat nousivat selkeästi esiin arviointiaineistosta:

- Seniorien mukaan saaminen
- Toiminnan sisältö ikäryhmät huomioiden

Toiminta on niin uutta, että halusimme selvittää osallistujien näkemyksiä siitä, onko asiakas-kunta valmista tällaiseen toimintaan ja onko sille tarvetta nykypäivänä. Osallistujat vastasivat palautelomakkeissa tällaiselle sukupolvia yhdistävälle ryhmätoiminnalle olevan tarvetta.

"On tarvetta. Paljon vanhuksia ilman lapsia/läheisiä ja paljon lapsiperheitä, joilla ei isovanhempia."

"On. Tekee tosi hyvää nähdä/jutella/tutustua eri-ikäisiin."

"On! Ja toivottavasti ikäihmisiäkin jatkossa mukaan innostuu!"

”Mielestäni on, olisi mukava, kun seniorit ja lapsiperheet kohtaavat. Ymmärän, että on vaikea saada lapsiperheitä ja senioreita kohtaamaan, järjestettyä yhteistä toimintaa.”

Toiminnan tunnetuksi tekeminen vaatii oman aikansa. Oli myönteistä huomata, että osallistujat ajattelivat sukupolvia yhdistävän toiminnan olevan tärkeää. Yllä olevista sitaateista esimerkiksi ensimmäinen tukee hyvin opinnäytetyön teoriaosuudessa pohdittuja näkökulmia isovanhemmuuteen.

Osallistujien näkemykset toiminnan kehittämistä liittyivät jatkuvuuteen, ajankohtaan ja toimintakertojen sisältöön. Seniorien mukaan saamisen vaikeus synnytti keskustelua läpi koko toiminnan. Saimme osallistujien kanssa käytyjen keskustelujen kautta suurimman osan heidän kehitysehdotuksistaan. Palautelomakkeen kysymykseen toiminnan kehittämistä emme saaneet kovinkaan monta vastausta. Kaksi osallistujista ei kommentoinut kysymykseen mitään. Kaksi vastaajista oli jättänyt kaksisivuisen lomakkeen toisen sivun, jossa kysymys oli, kokonaan tyhjäksi. Tulkitsimme, että tämä tapahtui epähuomiossa.

”Voisi jatkua pidempään, jotta lapset tottuisivat ja tutustuisivat senioreihin. Senioreille voisi suunnitella lisää tekemistä.”

”Miettiä ajankohtaa niin, että vanhuksiakin innostuu mukaan.”

”Toiminta mietitty juuri osallistuvalla ikäryhmällä. Tanssia, musiikkia, loruja.”

Eräs äideistä ehdotti, että ryhmä voisi jatkua pidempään, esimerkiksi koko syksyn. Olimme ohjaajina myös samaa mieltä siitä, että ryhmän jatkuvuus edistäisi tutustumista. Toisaalta mietimme, miten osallistujat sitoutuisivat näin pitkäkestoiseen ryhmään, kun nytkin osallistujien sitoutuminen oli hataraa. Toinen meistä ohjaajista pohti oppimispäiväkirjassaan samaa teemaa, eli senioreille olisi voinut olla enemmän tekemistä. Tämä olisi edesauttanut muuhun ryhmään tutustumista. Alkuperäisessä suunnitelmassa olisi käytetty hyödyksi pienryhmiä, joissa oma paikka ryhmän osana olisi ollut mahdollisesti selkeämpi. Seniorit ja vanhemmat olisivat myös alkuperäisen suunnitelman mukaan saaneet tehtäviä lasten ohjaamisessa, esimerkiksi yksinkertaisen temppuradan tai rastipolun erilaisissa kohdissa he olisivat voineet avustaa lapsia. Emme ohjaajina tunteneet, että olisi ollut luontevaa seurata suunnitelmaa, jossa senioreilla on tietty rooli ja ehdottaa tätä roolia vain yhdelle mukana olevalle seniorille ryhmätilanteessa. Ryhmä oli aina uudenlainen ja muuttuva, ennakkotietoa osallistujista ei siis ollut. Nyt mielestämme oli tehtävä vain jotain sellaista toimintaa, jossa kaikki ovat mukana yhtenä

ryhmänä. Aikaakaan suunnitteluun ei ollut paljon, joten varasuunnitelmien tekeminen sen varalle, miten ryhmä kulloinkin mahdollisesti seuraavalla kerralla koostuisi, ei ollut mahdollisuutta. Tulkitsemme yhden edellä mainituista sitaateista koskien ajankohtaa liittyvän siihen, että ryhmä alkoi jo alkusyksystä.

Seniorien rooli toiminnassa pohditutti niin meitä, senioria kuin työelämäohjaajaakin. Seniorin näkökulmaa edustaa tässä vain yhden seniorin palaute, joten emme voi yleistää asian pohdintaa koskemaan kaikkia senioreita. Kyseinen seniori oli ainoa aktiivinen seniori, jolta saimme paljon palautetta. Työelämänohjaaja mietti asiaa näin:

”Senioreilla voi olla haasteellista mieltä, että millainen se oma rooli avoimessa toiminnassa olisi. Osa senioreista on koko ikänsä tottuneet tekemään asioita ja nyt kun ”tekemistä” ei ole tarjolla, niin tulo tänne voi mietityttää. Kynnys on, vaikka sitä kuinka olemme koettaneet madaltaa.”

Ryhmään osallistunut seniori kyseenalaisti omaa rooliaan seniorina toiminnan kuluessa. Hän peräänkuulutti selkeämpää roolia. Yhdellä toimintakerralla hän kommentoi näin:

”Mikä on minun erityinen tehtäväni seniorina, kun tätä voisi tehdä äiti tai opettajakin? Mitä voin antaa?”

Reflektoimme ohjaajina keskenämme pitkin prosessia hänen palautettaan, sillä halusimme ottaa huomioon hänen kokemuksensa senioriosallistujana. Ohjaajina pohdimme, että tunsiko hän jonkinlaisia suorituspaineita ollessaan ainoa aktiiviseniäryhmässämme. Pyrimmekin käymään hänen kanssaan keskusteluja, jotka auttoivat meitä ymmärtämään paremmin hänen mielipiteitään ja tuntemuksiaan. Uskomme näiden keskustelujen hyödyttäneen sekä häntä että meitä. Ohjaajina ajattelimme ryhmän tarkoituksesi sen, että osallistujat tutustuvat ja kohtaavat omana itsenään toisensa, niin, että pelkkä oleminen on riittävä. Omissa oppimispäiväkirjoissamme mietimme asiaa siitäkii näkökulmasta, että voisiko kohtaamispaikan kävijöitä osallistaa olemaan enemmän mukana ideoimassa ryhmätoimintaa. Kun senioreita saadaan mukaan toimintaan, voisivatko he myös olla mukana järjestämässä pienimuotoista toimintaa omien kiinnostuksen kohteidensa mukaan? Millainen ryhmästä sitten tulisikaan, ehkä he muistelisivat mielellään perinteisiä tekemisiä lapsuuden ajoilta; perinneleikit, leivonta, laulut ja niin edelleen? Voisivathan lapsiperheetkin vuorostaan ideoida toimintaa kaikille. Tämän tyyppinen toiminta vaatii osallistujilta enemmän sitoutumista, kun toiminnan sisältöön ollaan itse vaikuttamassa vahvemmin, mutta toisaalta se myös varmasti antaa enemmän. Loppujuhlassa äidit keskustelivat siitä, miten sukupolvien välistä yhteistoimintaa voisi toteuttaa Albertin olohuoneella. Hyviä keittiö - ja saunatiloja toivottiin olevan mahdollisuus hyö-

dyntää jatkossa. Äidit kokivat jumppasalin tilana tosi hyväksi toiminnalle, sen sijaan eräs seniori koki kyseisen tilan tunnelmaa latistavana ja toivoi kodikkaampaa ympäristöä.

Toisen tavoitteenamme katsomme saavutetuksi hyvin tämän opinnäytetyö ryhmämme mahdollistamisessa puitteissa, sillä kokemusta ja tietoa saatiin tuotettua. Todennäköisesti pidempikeskittöinen toiminta olisi tuottanut vielä enemmän tietoa ja kokemuksia, mutta alusta asti meidän opinnäytetyöntekijöiden ja yhteistyötahomme ajatuksena oli ollut toteuttaa opinnäytetyön muodossa sopiva kokonaisuus, joka oli yksi osa Albertin olohuoneen sukupolvia yhdistävän toiminnan kehittämistä. Toki tiedostimme, että kuusi tapaamiskertaa ryhmälle on vähän. Jo kuuden tapaamiskerran aikana ryhmätoiminnasta saatu tieto olisi ollut pätevämpää, jos osallistujat olisivat olleet aina samat, eli ryhmä olisi ollut suljettu. Osallistujien olisi ollut helpompaa arvioida toimintaa ja omia kokemuksiaan ryhmään osallistujina, ja ryhmäytymistä olisi ehtinyt jo vähän tapahtua. Nyt osa osallistujistamme ja palautteen antajista olivat sellaisia, jotka olivat olleet mukana vain yhdellä tapaamiskerralla. Yksi syy, miksi aluksi ajattelimme suljettua ryhmää, oli juuri se, että arvioiminen olisi ohjaajillekin helpompaa. Tämän tavoitteen kanssa lähdettiin liikenteeseen avoimin mielin, ja tiedossa oli, että prosessi ei ole siitä helpoimmasta päästä ja jo näiden toimintakertojen suunnittelu oli vaativaa. Työssämme on esillä se, mitä juuri tämä prosessi tuotti, ja se on sellaisenaan arvokas toiminnan jatkon kannalta, avaus tulevalle.

Kokeilimme erilaisia tapoja toimia, joista osa osoittautui toimiviksi ja osa tarvitsee kehittämistä. Keskustelemaa ja avointa ilmapiiriä ohjaajien ja osallistujien välillä kannattaa vaalia jatkossakin, sillä se tuottaa paljon kehitysmuonteisyyttä ja - ehdotuksia. Kuten edellä on esitetty, kehityskohdiksi muodostuivat seniorien mukaan saaminen, ryhmän ajankohta ja kesto, toimintakertojen sisällön soveltuvuus ja kohdentaminen eri ikäryhmille.

Kuten luvussa 8.2 kuvasimme, seniorien mukaan saaminen oli hankalaa. Ohjaajina pohdimme mahdollisia syitä siihen, miksi senioreita ei saatu mukaan enemmän, vaikka tieto ryhmästä on tavoittanut useita senioreita. Yksi mahdollinen syy voi olla yksinkertaisesti se, että ryhmän alkamisajankohta oli aikaisemmin syksyllä kuin yleensä erilaisten harrastusryhmien ajankohta on. Ihmiset ovat voineet siis olla vielä kesän vietoissa, eivätkä näin ollen ole reagoineet ainaakaan niin aktiivisesti saamaansa postiin. Jatkossa eteenkin näin uudenlaista toimintaa järjestettäessä, kannattaa alkamisajankohdan olla sellainen, että osallistujia on mahdollista tavoittaa jo etukäteen muun toiminnan puitteissa ja sitä kautta tuoda toimintaa tunnetuksi kasvotusten. Tällainen lähestymistapa voisi madaltaa kynnystä lähteä mukaan.

Toiminnan päätyttyä työelämäohjaajamme kertoi meille keskusteluistaan Albertin olohuoneella seniori-ikäisten kanssa. Palautetta oli tullut siitä, että aikaiset aamuryhmät, kymmenen aikaan alkavat, ovat senioreille liian aikaisia erilaisista syistä. Seniorit olivat toivoneet,

että ryhmiä olisi iltapäivisin. Keskustelujen pohjalta hän pohti, että eläkkeellä olevat saattavat haluta heräillä rauhassa, lukea lehteä ja juoda kahvia. Myös erilaiset terveyssyyt voivat olla esteenä aikaiselle liikkeelle lähdölle. Lähtökohtaisesti tämä on siis haasteellista näitä kahta, senioreita ja lapsiperheitä yhdistävän toiminnan kannalta, kun puolestaan taaperoikäisten virkein aika on aamu ja aamupäivä. Toinen mahdollinen aika ryhmille voisi olla iltapäivällä kolmen ja viiden välillä, jolloin lapset ovat jo heränneet päiväuniltaan.

10.3 Kolmas tavoite

Kolmas tavoite oli henkilökohtainen tavoitteemme kehittyä ryhmänohjaajina meille uuden asiakasryhmän parissa. Osallistujilta saimme palautetta ryhmän ohjaamiseen liittyen lähinnä palautelomakkeiden kautta. Useimmat vastasivat, että onnistuimme tehtävässämme ryhmän ohjaajina *”hyvin”*. Tämän lisäksi osallistujat toivat esille näkökulmia toimintakertojen suunnittelusta ja toteutuksesta.

”Ryhmänohjaajat olivat mukavia ja innostavia.”

”Olivat nähneet vaivaa sisällön suunnittelussa.”

”Ryhmää olisi ehkä voinut ohjata hieman enemmän, liikaa odottelua.”

”Hyvin, ajatuksena selvästi oli, että puuhastellaan suht vapaasti yhdessä. Näin pienien kanssahan se väkisinkin menee niin.”

”Ohjaajat olivat mukana alussa enemmän, kun kertoivat ohjelmasta ja sen tarkoituksesta. Sen jälkeen antoivat hyvin tilaa esim. lasten omille valinnoille.”

”...ryhmän ohjaajat olivat niin joustavia ohjelmansa toteuttamisessa kuin vain voi kuvitella. He ottivat vaarin kaikista toteuttamiskelpoisista vinkeistä suunnittellessaan ryhmän seuraavia tapaamisia. Heidän valoisuuttaan ja lannistumattomuuttaan pitää ihailia.”

Olimme innostuneita ryhmästä ja palautteen perusteella se välittyi myös osallistujille. Oli ilahduttavaa huomata, että osallistujat kokivat meidän ohjaajien nähneen vaivaa sisällön suunnittelussa, sillä näin todellakin koimme tehneemme. Itsekin huomasimme ajoittain, että olisimme ajoittain voineet ohjata enemmän esimerkiksi keksimällä niin sanottuihin odottelu-kohtiin pienimuotoista ohjattua tekemistä. Kuten ensimmäisen tavoitteen arvioinnissa käsitelimme toiminnan ja vapaamuotoisen toiminnan tasapainon hakemista, samoin haimme tasa-

painoa suhteessa omaan ohjaamistyyliimme. Pyrimme ohjaajina läpi toiminnan toimimaan osallistujien toiveita ja tarpeita kuunnellen, kommenteista päätelemme onnistuneemme.

Työelämäohjaajamme kommentoi palautteessaan ohjaajuuttamme näin:

”Ohjaajat olivat mielestäni tosi joustavia ja heihin voi luottaa. Suljettu ryhmä muuttuikin nopeasti avoimeksi ryhmäksi ja opiskelijat mukautuivat tilanteeseen tosi hienosti. Sitähän se työelämässäkin on, että tehdään suunnitelmia ja tilanteet näyttävät toimivatko ne vai eivät. Mukautuminen ja joustaminen ovat hyvät asiat.”

Olimme alusta alkaen ohjaajina tietoisia siitä, että opinnäytetyöprosessimme tulisi tuomaan uusia tilanteita eteemme. Halusimme ottaa tämän haasteen vastaan. Tiesimme, että meidän pitää olla joustavia ja myönteisiä. Tuntuu hyvältä saada tästä positiivista palautetta työelämän edustajalta.

Katsomme kolmannen tavoitteemme saavutetuksi. Saimme kokemusta uudesta asiakasryhmästä. Kehittyneitä ohjaajuuden ja ammatillisuuden osa-alueita olivat epävarmuuden sietokyky, kehittävä työote, yhteistyötaidot ja luovien toimintojen soveltaminen. Oppimispäiväkirjoissamme pohdimme ryhmän ohjaamisen haasteita ja onnistumisia. Toiminnan alkaessa olimme vielä hämmentyneitä muutoksista, joita suunnitelmaamme oli tullut siksi, ettei senioreita oltu saatu mukaan. Jouduimme miettimään toimintaa tavoitteineen ja arviointeineen uudelleen, minne siis olimme matkalla tässä työssä. Ryhmää ja opinnäytetyötä oli kuitenkin vietävä tämän uuden tilanteen keskellä eteenpäin.

Läpi toiminnan suunnittelun ja toteutuksen meiltä ryhmänohjaajina vaadittiin runsaasti epävarmuuden sietokykyä, joustavuutta ja kykyä suunnitella jo kertaalleen uudelleen suunniteltu toiminta vielä uudelleen. Alkuperäiset suunnitelmamme toimintakertojen sisällöistä joutuivat uudelleen tarkasteltaviksi useaan otteeseen, sillä olimme suunnitelleet ne silmällä pitäen yli kaksivuotiaiden taitoja ja kehitystä. Joillakin toimintakerroilla Albertin olohuoneen puolelta ohjattiin lisää osallistujia kesken toiminnan. Olimme saattaneet esimerkiksi olla jo lopettelemassa toimintakertaamme, kun sisään tuli äiti lapsineen ja kysyi että ”Täälläkö se kerho koontuu?”. Kaikki otimme aina vastaan ja toimintaa jatkettiin sitten tilanteen mukaan. Ohjaajina tämä vaati meiltä joustavuutta ja mukautumiskykyä vaihteleviin tilanteisiin. Ohjaajina meidän oli myös muistettava yksilön huomioiva ryhmänohjaustapa, jossa korostimme, että kaikki osallistuvat omalla tavallaan. Tietenkään muissa, samanikäisten ryhmissäkään, ei ole yhtä oikeaa tapaa osallistua, mutta tällaisessa ryhmässä oli kuitenkin käytännön kannalta otettava huomioon osallistujien iän mukanaan tuomat tarpeet, sitä kuitenkaan ohjaamisessa liikaa korostamatta.

Tärkeää tällaisen usean sukupolven ryhmän ohjaamisessa mielestämme on se, että muistaa ohjaajana tavoitteen, kohtaamisen, ja miettii itse ennalta miten puhua ja toimia niin, että tavoite edistyisi. Joillakin toimintakerroilla tilanne oli se, että ennestään tutut äidit juttelivat paljon vain keskenään ja tilanteesta tuli ehkä liiankin vapaamuotoinen siltä kannalta ajateltuna, että eri sukupolvia edustavien kohtaaminen saattoi unohtua. Ryhmään myös tuli joskus osallistujia kesken toiminnan, joten emme ole varmoja olemmeko muistaneet kertoa kaikille ryhmän tarkoituksesta. Tämä toiminta oli kaikille uutta ja se on voinut olla myös jännittävää. Näistä syistä jonkinlaisen ryhmäsopimuksen tekeminen olisi voinut olla paikallaan, niin että ryhmä olisi saanut enemmän miettiä mitä tällaiseen ryhmään osallistuminen merkitsee ja missä hengessä toimitaan. Toki kävimme aiheesta ensimmäisellä kerralla lyhyen keskustelun, mutta jäimme miettimään, että se ei ehkä ollut riittävää.

Emme osanneet etukäteen ajatella, millaista kolmen sukupolven yhdessä toimiminen ja tällaisen ryhmän ohjaaminen olisi. Käänsimme kaikki kohtaamamme haasteet oppimiskokemuksiksi. Uudenlaisessa ryhmässä oli mukavaa ja kehittävää olla ohjaajana. Ohjaajina meistä oli mukava huomata, että ryhmässä oli niin avoin ilmapiiri, että osallistujat pystyivät tuomaan esiin erilaisia näkökulmiaan. Tämän ryhmän ohjaamisen myötä saimme siis paljon ajateltavaa ja oppia ohjaajuuteemme.

10.3.1 Itsearviointi, Nadja

Tähänastinen ohjaamiskokemukseni oli painottunut lähinnä lapsiin. Erilaisia, päiväkotikäisten lasten ryhmiä, olin koulun työharjoittelujen puitteissa ohjannut päiväkodissa ja lastensuojelun avohuollossa. Päiväkoti-maailma oli sinänsäkin työympäristöstä tutuin, sillä olin tehnyt ajoittain keikkatyötä lastenhoitajana. Mielenterveyskuntoutujille olin ohjannut lyhytkestoista ryhmää luovin ja toiminnallisien menetelmin, samoin perhekuntoutuskeskuksessa vanhempi-lapsi ryhmää. Seniorien parissa työskentely oli omalla kohdallani jäänyt vähäisemmäksi. Tästä johtuen olikin mielenkiintoista tarttua opinnäytetyöhön, joka yhdisti minulle kaksi uutta asiaa; seniorit sekä ryhmän, jonka osallistujien ikähaarukka oli näinkin suuri.

Tällaista uutta asiakasryhmää oli hyvin erilaista ohjata. Kyllähän omat käsitykset maailmasta ja kokemukset elämästä muovaavat vääjäämättä omia odotuksia ja ennakkokäsityksiä uuden asian äärellä. Vaikka keskustelin prosessin aikana niin äitien kuin senioriosallistujienkin kanssa, huomasin keskustelun ja kokemusten vaihdon sujuvan mutkattomammin äitien kanssa. Tämä varmasti johtui osaltaan siitä, että heidän kokemusmaailmansa oli niin lähellä omaani; omien lasteni taaperoiästä ei ole kuin muutamia vuosia. Keskustelu seniorien kanssa oli mielenkiintoista, avaten uusia näkökulmia ja raottaen minulle heidän kokemusmaailmaansa. Erilaisia näkökulmia ohjaajuuteen pohdin koko prosessin ajan; miten varmistan kaikkien tasapuo-

lisen kohtelun omalta osaltani, millaisia ennakkokäsityksiä itselläni on esimerkiksi lapsiperheistä ja senioreista, mitä itse odotan ryhmäläisiltä, mitä odotan itseltäni? Miten peitän epävarmuuttani ohjaajana siten, ettei se välity osallistujille? Milloin ohjaan jämäkämmin, millaisissa tilanteissa on parempi höllentää otetta?

Koen ohjaajana kehittyneeni siten, että pystyn toimimaan paremmin nopeastikin vaihtuvissa tilanteissa. Epäonnistumisen pelko on hälventynyt, joskaan ei täysin kadonnut. Olen tosin tiedostanut entistä vahvemmin sen, että mokaamalla oppii parhaiten. Ja voiko asioita oikeastaan kutsua virheiksi, jos niistä opitaan arvokkaita asioita? Heittäytyminen ei ole varsinaisesti ollut minulle erityisen hankalaa, mutta tämän kokemuksen jälkeen on se vieläkin helpompaa. Kehittämistä tulevaisuudessa vaatinevat vielä omiin kykyihin uskomisen ja rohkeus ottaa tilanne haltuun ohjaajana. Olin jotenkin mieltänyt asian siten, ettei minulla ole kovinkaan paljon kokemusta ohjaajuudesta. Tätä itsearviointia miettiessäni ja kirjoittaessani totesin kuitenkin, että kyllä kokemuksia, joista ammentaa, on kertynyt melko runsaasti.

Olen tyytyväinen siihen, että valitsimme tällaisen aiheen opinnäytetyöhömmme. Sain tämän opinnäytetyön myötä arvokasta kokemusta erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten ohjaamisesta. Opinnäytetyöprosessi sisälsi paljon haasteita, joista selviämisen ansiosta sain lisää luottamusta omaan kykyihini ohjaajana. Näin monipuolinen prosessin tuotti minulle paljon sellaista hyljaita tietoa, jota en tähän raporttiin edes pystyisi kirjaamaan. Kaikesta oppimastani en ole edes tietoinen, tulevaisuudessa ne opit tulevat varmasti näkyviksi oivalluksien ja tekemisen kautta. Opinnäytetyön toteuttaminen parityönä opetti minulle paljon dialogisuudesta ja yhteistyön voimasta ja siitä, että kahden näkökulman tuominen suunnitteluun, toteuttamiseen ja raportoimiseen on yhtä näkökulmaa hedelmällisempää.

10.3.2 Itsearviointi, Niina

Tavoitteena oli kehittyä ohjaajana usean sukupolven ryhmässä. Sen ollessa täysin uutta minulle, olen asettanut tavoitteekseni hahmottaa huomionarvoisia asioita tällaisen ryhmän ohjaamisessa, mitä uutta kokemus on siis ohjaajuuteeni tuonut. Ennen opinnäytetyön ryhmää minulla oli kokemusta erilaisten lapsiryhmien ohjaamisesta, joissa lapset ovat olleet iältään 2-12-vuotiaita. Lisäksi olen työskennellyt muistisairaiden vanhusten parissa, sekä ohjannut erilaisia ryhmiä luovin menetelmin. Sen sijaan esimerkiksi vanhempi-lapsiryhmän ohjaamisesta minulla ei ollut kokemusta. Ohjaaminen onkin melko erilaista, kun vanhemmat ovat mukana ryhmässä, jolloin he osaltaan ohjaavat omia lapsiaan. Toiminnan aikana erilaisten tilanteiden vaihdella mietin milloin ohjata aktiivisemmalla otteella ja milloin antaa enemmän tilaa tilanteiden vain kehittyä. Ajattelen niin, että ehkä tällaisessa ryhmässä, jossa osallistujat ovat hyvin eri-ikäisiä, vaatii myös enemmän tarkkaavaisuutta havainnoida sitä, mitä ryhmässä tapahtuu ja pitää ohjaus sen mukaisena. Oli kivaa ja samaan aikaan haastavaa suunnitella

tälle ryhmälle toimintaa. Positiivisella asenteella täytyi vain kokeilla suunniteltuja asioita ja kuunnella samalla ryhmää. Minusta oli kiva että ryhmässä oli eri - ikäisiä osallistujia ja pyrki-
mykseni oli kohdata kaikki tasavertaisina jäseninä. Se kaikki, mitä tilanteen keskellä toimiminen ja ryhmää varten oleminen vaatii ohjaajalta, kehittyi vain kokemuksen myötä eri asiakas-
ryhmien parissa.

Olen ryhmänohjauskokemusten myötä oppinut, että tässä työssä muuttuvat tilanteet ovat en-
nemmin sääntö kuin poikkeus ja osaan suhtautua siihen mielestäni jo hyvin ja luonnollisena
osana työtä. Muutokset ja jokaisen hetken ainutkertaisuus ovat yksi ryhmänohjaamisen mie-
lenkiintoa lisäävistä tekijöistä ja koen sen myös ammatillisen kehittymisen mahdollisuutena,
sillä koskaan ei ole valmis. Ilokseni huomasin minulla olevan ryhmän ohjaamisessa jo varmuut-
ta omasta osaamisesta, vaikka kaikki olikin taas uutta. Ryhmän ohjaaminen ei juuri jännitä,
vaan on kivaa. Luotan siihen, että löydän ratkaisuja erilaisiin tilanteisiin. Olen kokenut hyö-
dyllisiksi kaikki ohjaamiseen liittyvät neuvot ja tuen, keskustelut ja näkökulmat, joita olen
saanut omilta ohjaajiltani sekä opinnäytetyöpariltani. Sukupolvia yhdistävän ryhmän ohjaami-
nen oli mielenkiintoinen ja positiivinen kokemus. Opinnäytetyön aihe on tuntunut kiinnosta-
valta ja antoisalta alusta alkaen. Varmasti hyödyn tästä kokemuksesta tulevaisuudessakin.

11 Eettiset kysymykset

Noudatimme opinnäytetyössä hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön
kuuluvat esimerkiksi avoimuus, rehellisyys, yleinen tarkkuus ja huolellisuus suhteessa tutki-
mukseen, menetelmien eettisyys, muiden tutkijoiden työn asianmukainen huomioiminen ja
kunnioittaminen sekä se, että tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan asianmu-
kaisesti. Vakavimpina tutkijan ammattietiikan ja tutkimusetiikan loukkauksina pidetään vilp-
piä ja epärehellisyyttä. Hyvän tieteellisen tutkimuksen keskeisin lähtökohta onkin rehellisyys
ja luotettavuus. (Hirvonen 2006,31-32.) Sitouduimme sosiaalialan eettisiin ohjeisiin (Talentia
ry, 2012.) Teimme yhteistyötahomme kanssa opinnäytetyösopimuksen, joka osaltaan linjasi
opinnäytetyön eettisyyttä.

11.1 Toiminnan etiikka

Suunnittelimme toimintaa asiakaslähtöisesti; kävimme tutustumassa Albertin olohuoneen jo
käynnissä olevaan toimintaan ja asiakkaisiin taustatyönä oman toiminnan suunnittelulle.
Kuuntelimme jatkuvasti toiminnan edetessä osallistujien näkemyksiä ryhmästä ja toimintaker-
tojen sisällöistä. Kävimme heidän kanssaan keskustelua heidän tärkeäksi kokemistaan aiheista
toimintaan liittyen ja kunnioitimme heidän mielipiteitään. Tärkeitä arvoja toiminnassamme
asiakkaiden kanssa olivat vapaaehtoisuus, avoimuus, osallisuus ja luottamuksellisuus. Vapaa-
ehtoisuuden kunnioittaminen näkyi toiminnassamme siten, että osallistujien ei tarvinnut osal-

listua tutkimukseen eikä mihinkään yksittäiseen järjestettyyn toimintaan. Avoimuutta korostimme kertomalla mistä toiminnassa on kyse, aina kun siihen oli mahdollisuus. Kesken toimintakerran tilaan tulleille tällaista mahdollisuutta ei aina ollut. Keskusteluun kannustettiin ja myös rakentava kritiikki otettiin vastaan. Osallistujien ideat toimintakertojen sisällöstä huomioitiin kysymällä jo ensimmäisellä kerralla heidän toiveitaan. Toiminnan alkaessa emme tehneet osallistujien kanssa ryhmäsopimusta, jolla olisimme määritelleet ryhmän säännöt. Tämä johtui siitä, että ryhmä päätettiin pitää avoimena. Osallistuessamme itse aktiivisesti toimintaan, oli objektiivinen havainnointi haastavaa. Tämä oli yksi osallistuvan havainnoinnin hankaluuksista. Ulkopuolinen havainnoija olisi varmasti ollut tarkkanäköisempi. Havainnointi oli siis subjektiivista, mutta pyrimme mahdollisimman hyvin hahmottamaan mitä tapahtui ja tuomaan esiin toimintaa monipuolisesti raportissa.

11.2 Tutkimuksellinen etiikka

HelsinkiMissio ei edellyttänyt organisaationa kirjallisen tutkimusluvan laatimista, asian sopiminen suullisesti oli heille riittävä. Tästä johtuen opinnäytetyössämme ei ole varsinaista tutkimuslupaa liitteenä. HelsinkiMissio vaati kuitenkin tutkimusluvan pyytämisen ryhmään osallistujilta, joten toimintaan osallistuvilta pyydettiin lupa toiminnan dokumentointiin sekä opinnäytetyön julkaisuun. (Liite 4). Teimme osallistujille selväksi, että lisätietoja saa kysyä meiltä koko prosessin ajan. Lomakkeista, osallistumisesta ja arvioinnista kerroimme osallistujille usein henkilökohtaisestikin, koska emme tavoittaneet heitä kaikkia samalla kertaa ryhmän muuttuessa avoimeksi. HelsinkiMission puolelta painotettiin sen asian tärkeyttä, että seniorit ja lapsiperheet saavat aidosti valita, haluavatko olla mukana tutkimuksessa. Tutkimukseen osallistuminen ei siis saanut olla ryhmään osallistumisen ehtona. Tästä johtuen sovimme siten, että toimintaamme sai osallistua ilman tutkimukseen osallistumista. Erästä, vain yhdelle toimintakerralle osallistunutta senioria lukuun ottamatta, kaikki ryhmään osallistujat osallistuivat tutkimukseen. Osallistujat saivat antaa palautetta toiminnasta nimettömänä. Tavoitteiden arvioinnissa toimimme esiin niin onnistumiset, kuin kehittämiskohdat. Osallistujien ääni tuotiin kuuluviin monipuolisesti, mikä näkyy heidän kommenteissaan ja meidän ohjaajien paneutumisessa niiden reflektointiin. Aineisto oli tarpeeksi laaja, jotta pystyimme sen pohjalta esittämään kehitysehdotuksia.

Saimme aktiivisesti ryhmään osallistuneelta seniorilta runsaasti kriittistäkin palautetta ja pohdintaa läpi toiminnan. Kritiikki ja pohdinta koskivat pääasiassa hänen rooliaan seniorina ryhmässä ja toiminnan tarkoitusta. Ohjaajina koimme aluksi hämmennystä ja hankaluutta suhteessa siihen, kuinka hänen palautteeseensa tulisi suhtautua ja miten sitä käsitellä. Palaute oli osittain myös ristiriitaista, ja senkin vuoksi vaikeaa ymmärtää. Esimerkiksi todetessaan ”Johan täällä on istuttu”, kun oli estynyt tulemastamme loppujuhlaan, hän sitten jatkoi kertomalla ryhmän olleen piristys mummon elämään. Pyrimme ymmärtämään hänen näkökulmiaan

keskustelemalla aktiivisesti hänen kanssaan. Otimme tietoisesti asenteen, että hänen palautteensa on tärkeää opinnäytetyön kannalta. Arviointiaineiston analysoituamme mietimme, että myös senioriosallistujille olisi ollut hyvä olla oma lisäkysymys palautelomakkeessa. Tämä olisi ollut tarpeellinen ryhmäläisten tasapuolisen kohtelun kannalta, olihan äideillekin oma lisäkysymyksensä lasten osallistumiskokemukseen liittyen.

12 Lopuksi

Tämä opinnäytetyö oli yksi osa Albertin olohuoneen toiminnan kehittämistä. Sen kautta on saatu hahmoteltua raamit, joiden pohjalta tämäntyyppistä toimintaa voidaan kokemusta rikkaampana kehittää edelleen. Olisi hienoa, jos tämäntyyppistä toimintaa saisi jatkettua ja kehitettyä. Osallistujat kirjoittivat palautteissaan, että tämäntyyppinen sukupolvien kohtaamiseen tähtäävä toiminta on tarpeellista. Toiminnan kehittyminen muotoonsa vaatii kuitenkin aikaa ja kärsivällisyyttä. Luovat ja toiminnalliset menetelmät soveltuvat tällaiseen toimintaan hyvin ja niitä kannattaa soveltaa rohkeasti kokeillen myös tulevaisuudessa. Vaikka toiminnan suunnittelu usean sukupolven ryhmälle on haastavaa, niin joka tapauksessa toiminta kokoaa ihmiset yhteen ja on ensiaskel tutustumiselle.

Sukupolvia yhdistävään toimintaan mukaan lähtevät, niin ohjaajat kuin osallistujatkin, tulevat mitä todennäköisimmin kohtaamaan eroavaisuuksia eri -ikäisten välillä. Kuitenkin kaikille yhteinen hyöty on löytää kaiken ikäisiä ihmisiä yhdistäviä oivalluksia ja kokemuksia. Tätä kautta voidaan ymmärtää ihmisyyden perustavanlaatuisia asioita, kuten tarve olla vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Eri sukupolvilla on toisilleen paljon annettavaa. Pohdimme opinnäytetyöprosessimme aikana sukupolvien eroja ja ennakkokäsityksiä toisistaan. Seniori- sukupolven edustajat ovat mahdollisesti tottuneet tekemiseen ja saattavat haluta vastuuta, selkeän tehtävän ja roolin. Nuoremmille sukupolville taas jo yhdessäolo eri -ikäisten ihmisten kanssa ilman varsinaista päämäärää on riittävää ja arvokasta. Seniorit saattavat mieltää nuoreman sukupolven vanhemmat lastensa kasvatuksessa esimerkiksi hyvin teknologia-orientoituneiksi, vaikka he todellisuudessa saattavat vaalia myös perinteisiä leikkejä, loruja ja muita yhdessäolon tapoja. Sukupolvia yhdistävällä toiminnalla voidaan murtaa ennakkokäsityksiä ja tuoda eri-ikäisten kokemusmaailmoja lähemmäs toisiaan. Nuoremmille sukupolville vanhempien sukupolvien kohtaaminen voi olla hyvä tapa saada perspektiiviä elämän kulkuun ja omiin kulttuurisiin juuriin. Vanhemmilta sukupolvilta välittyvä hiljainen tieto siirtyy vain ihmisten kohdatessa toisensa. Yhteiskunnassamme olisi hyvä keskittyä senioriväestön voimavaroihin ja elämäkokemuksen rikkauteen.

Yhteiskunnassamme puhutaan paljon yksinäisyydestä, joka nähdään usein syrjäytymiseen liittyvänä asiana. Tämä on toki totta, sillä ne liittyvät usein toisiinsa. Ehkä keskusteluun voisi tuoda enemmän näkökulmia myös muunlaisesta yksinäisyyden kokemisesta erilaisissa elämän-

tilanteissa ja -vaiheissa, eli yksinäisyyttä voi kokea vaikka olisi paljon sosiaalista verkostoa. Tämä voisi auttaa yksinäisyyttä kokevia, sekä yhteisöä käsittelemään aihetta. Suurin osa ryhmämme osallistuneista oli jo muutenkin aktiivisesti erilaisissa toiminnoissa mukana. Pohdittavaksi jää, kuinka löytää ja saada mukaan myös ne ihmiset, jotka ovat yksin, mutta saattaisivat hyötyä toiminnasta. Sosiaalialalla työskentelevien on myös tärkeää miettiä, millaisen kuvan erilaisista toiminnoista saa; ollaanko toiminnalla siis yksinäisyyttä torjumassa vai yhteiseloä rikastuttamassa? Sosiaali- ja terveysalalla eri asiakas- ja ikäryhmät ovat erilleen lokeoituina. Tällä on vääjäämättä vaikutuksensa yhteiskuntaamme ja yhteisöllisyyteen, ja sitä kautta yksilöiden hyvinvointiin. Eri ikäryhmiä yhdistävät toimintamuodot tekevät tuloaan. Tämän opinnäytetyön tekeminen on saanut tekijänsä pohtimaan, kuinka luonnollinen ja hyvä asia on, että eri -ikäiset ovat läsnä toistensa elämässä. Toivottavaa olisi, että tulevaisuudessa yhteisöllisyys lisääntyisi ja kohtaamiset olisivat mahdollisia ja jokapäiväisiä.

Lähteet

- Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuuden tutkimukseen. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta, 9-30. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, E. 2009. Tanssii tätien kanssa- luova liikunta ja tanssi varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S., Välimäki. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, 16-21. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. 2010. Isovanhemmuuden merkitys korostuu. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmovaareja - uusia ikkunoita isovanhemmuuteen, 5-9. Väestöliitto. Helsinki: VL-markkinointi Oy.
- Haavio-Mannila, E. 2010. Isoisoäidin ja tutkijan näkökulma isovanhemmuuteen. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmovaareja - uusia ikkunoita isovanhemmuuteen, 98-104. Väestöliitto. Helsinki: VL-markkinointi Oy.
- Halme, N., Vuorisalmi, M. & Perälä, M-L. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.4.2014. ISBN 978-952-302-110-5 (verkkojulkaisu).
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114954/URN_ISBN_978-952-302-110-5.pdf?sequence=1.
- Hirvonen, A. 2006. Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. (toim.) Etiikkaa ihmistieteille, 31-49. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hongisto- Åberg, M., Lindberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1998. Musiikki varhaiskasvatuksessa. 3.painos. Tampere: F-Kustannus Oy.
- Ijäs, K. 2006. Ikääntyvän ihmissuhteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. 2013. Liikuntapedagogiikka. Juva: PS-Kustannus Oy.
- Koivunen, H. 2001. Elämänviisaus: kokemustietoa uusille sukupolville. Helsinki: Otava.
- Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa Kolbe L. & Järvinen, J. (toim.) Onks kehtään kotona? - Kasvatuksen suuntaa etsimässä, 53-74. Helsinki: Tammi.
- Kumpula, S. 2010. Isovanhemmuuden merkityksestä. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmovaareja - uusia ikkunoita isovanhemmuuteen, 73-79. Väestöliitto. Helsinki: VL-markkinointi Oy.
- Kurki, L. 2007. Innostava vanhuus. 2.painos. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Laakso, T. & Uusitalo, I. 2005. ”Sit tääl on sellainen lohikäärme, millä voi ratsastaa...” - lapset elinympäristönsä kehittäjinä. Teoksessa Keskinen, S. & Parkkinen, T. (toim.) Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus, 43-53. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Lampo, M. & Malte-Colliard, K. 2013. Voimaa taiteesta- malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Laru, S., Oulasmaa, M. & Saloheimo, A. 2010. Isovanhemmuuden eri muodot ja haasteet. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmovaareja - uusia ikkunoita isovanhemmuuteen, 105-115. Väestöliitto. Helsinki: VL-markkinointi Oy.
- Lastensuojelun käsikirja. 2013. Sosiaaliportti. Viitattu 21.5.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/muitapalveluja/#toiminnalliset

Liikanen, H-L. 2010. Kulttuuri ja taide kohtaavat elämän. Teoksessa Huhtinen-Hildén, L., Ranninen, T. & Ranta-Meyer, T. (toim.) Soivia kohtaamisia, 13-14. Metropolia Ammattikorkeakoulu, kulttuuri ja luova-ala. Helsinki: Erweko Painotuote Oy.

Marin, M. 2003. Sosiaaliset verkostot. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa, 72-93. Juva: WS Bookwell Oy.

McNiff, J. & Whitehead, J. 2011. All you need to know about action research. 2. painos. Wiltshire: CPI Antony Rowe.

Pusa, T. 2009. Taide kestää elämän- taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, 71-79. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Pääjoki, T. 2004. Taide kulttuurisena kohtaamispaikkana taidekasvatuksessa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13418/9513919978.pdf?sequence=1>> Viitattu 22.10.2014

Rantamaa, P. 2001. Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Jyrkämä, J. & Sankari, A. (toim.) Lap-suudesta vanhuuteen, 49-95. Tampere: Vastapaino.

Rusanen, S. & Torkki, K. 2001. Minusta jää jälki. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupoluilla - lähtökohtia alle 3- vuotiaiden taidekasvatukseen, 43-53. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Helsinki: Tammi.

Saarenheimo, M., Pietilä, M., Tiihonen, A., Pohjolainen, P., Maununaho, S., Raitakari, S. & Aarninsalo, L. 2013. Neljän polven treffit- ikäpolvitoiminnan opas. Saarenheimo, M. (toim) Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Saari, J. 2010. Yksinäisten yhteiskunta. 1.painos. Helsinki: WSOYpro.

Suomi, A. 2003. Menetelmällisyyden perusteluja. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa, 107-110. Juva: WS Bookwell Oy.

Söderling, I. 2010. Suuret ikäluokat läpivalaisussa. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja - uusia ikkunoita isovanhemmukseen, 12-22. Väestöliitto. Helsinki: VL-markkinointi Oy.

Talentia ry. 2012. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 5.painos. Helsinki: Talentia.

Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, 31-35. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2005. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. 1.-2. painos. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. painos. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.

Virtanen, M. 2001. Fennomanian perilliset- poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka. Hämeenlinna: Stakes.

Wilska, T-A. 2010. Isovanhemmat lapsiperheiden taloudellisena turvana. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja - uusia ikkunoita isovanhemmuuteen, 23-32. Väestöliitto. Helsinki: VL-markkinointi Oy.

Kuvat

Kuva 1: Maalattujen kankaiden sommitelma	26
Kuva 2: Muovailua taikataikinasta	28
Kuva 3: Askartelua luonnonmateriaaleista	30
Kuva 4: Soittimet ja lauluarkku	32
Kuva 5: Yhteisteos ensimmäisen toimintakerran maalauksista.....	33
Kuva 6: Pallottelua	39

Liitteet

Liite 1 Strukturoidun oppimispäiväkirjan runko.....	56
Liite 2 Palautelomake.....	57
Liite 3 Opinnäytetyösopimus.....	59
Liite 4 Lupalomake	61
Liite 5 Mainos.....	62
Liite 6 Satujumppa	63

Liite 1 Strukturoidun oppimispäiväkirjan runko

OPPIMISPÄIVÄKIRJA

1. Mitä havaitsit ryhmän toiminnan aikana ryhmäläisten kohtaamisessa, vuorovaikutuksessa ja ilmapiirissä?
2. Mikä edisti kohtaamista?
3. Mitä olisi voinut tehdä toisin?
4. Ryhmäläisten kommentteja?
5. Ohjaajuudesta

Liite 2 Palautelomake

PALAUTELOMAKE

Osallistuit ryhmään, joka liittyy opinnäytetyöhömmme. Ryhmän tarkoituksena on ollut senioreiden ja lapsiperheiden yhteistoiminnan ja kohtaamisen mahdollistaminen Albertin olohuoneella. Toivoisimme nyt palautetta kokemuksestasi osallistujana. Vastaukset käsitellään nimettöminä. Voit tarvittaessa jatkaa vastauksiasi lomakkeen kääntöpuolelle.

Olen (rasti ruutuun) vanhempi seniori

1. Toiminnan tavoitteena oli koota lapsiperheet ja seniorit yhteen ryhmään kohtaamaan toisiaan toiminnallisin menetelmin. Mikä sai sinut osallistumaan ryhmään? Oliko sinulla jotain odotuksia ryhmän suhteen, jos oli, niin millaisia?

2. Millaiseksi koit ryhmän ilmapiirin?

3. Mitä mieltä olet toimintakertojen sisällöstä?

4. Miten ryhmänohjaajat mielestäsi onnistuivat tehtävässään?

5. Onko tämän tyyppiselle, sukupolvia yhdistävälle ryhmätoiminnalle mielestäsi tarvetta?

6. Miten toimintaa voisi mielestäsi kehittää, jos tällaisia ryhmiä järjestetään jatkossa?

7. Lisäkysymys vanhemmalle:
Miten kuvailisit lapsesi kokemusta ryhmään osallistumisesta?

8. Sana vapaa

Kiitos osallistumisestasi ja vastauksistasi.
Hyvää syksyn jatkoa!

□

Terveisin

Niina & Nadja

Liite 3 Opinnäytetyösopimus

SOPIMUS OPINTOJAKSOYHTEISTYÖSTÄ

1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT

1.1. Opiskelijat, opiskelijaryhmä, yhteystiedot

Niina Nyysönen
Nadja Huttunen

1.2. Ohjaava opettaja ja yhteystiedot

Tiina Pusa
Laurea-ammattikorkeakoulu Tikkurila
Ratatie 22, FI-01300 Vantaa

1.3. Työelämän yhteyshenkilö ja yhteystiedot, rooli opiskelijan ohjauksessa

Päivi Räikkönen
projektipäällikkö, Albertin olohuone-hanke
HelsinkiMissio Albertinkatu 33 00180 Helsinki

Toimii työelämänohjaajana ja yhteyshenkilönä koko opinnäytetyöprosessin ajan.

2. OPINTOJAKSON TAVOITTEET JA YHTEYS HANKKEEN TAVOITTEISIIN

2.3. Opinnäytetyön aihe ja tehtävä

Sukupolvien kohtaamiseen tähtäävän toiminnallisen ryhmän suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi. Tarkoituksena on tukea senioreiden ja lapsiperheiden kohtaamista ja vuorovaikutusta. Suunnittelemamme toiminnan on tarkoitus olla osa Albertin olohuoneen toiminnan kehittämistä.

2.4. Opinnäytetyön toteutustapa

Toimintakeskeinen

2.4.1. Käytännön toteutus

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutetaan HelsinkiMission Albertin olohuone-hankkeen tiloissa. Ryhmä kokoontuu viisi kertaa. HelsinkiMissio tiedottaa ryhmästä asiakkaille ja kerää osallistujat toimintaan mukaan.

2.4.2. Opinnäytetyöstä aiheutuvat kustannukset

HelsinkiMissio kustantaa toimintakertoihin tarvittavat materiaalit, mahdollisen mainonnan ja mahdollisen loppunäyttelyn aiheuttamat kustannukset.

2.4.3. Aikataulu

Suunnittelu kevät 2014, ryhmän toimintakertojen toteutus syyskuu 2014, arviointi ja raportointi syyskuu 2014, opinnäytetyön esittely ja jättö joulukuun 2014.

2.4.4. Kerättävä aineisto

Toimintakertojen dokumentointi valokuvoin ja/tai videoimalla, osallistujien palautteen kerääminen.

2.4.5. Opinnäytetyön tulosten julkaiseminen

Opinnäytetyö julkaistaan netissä.

2.5. Muuta huomioitavaa

Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi.

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Paikka ja päiväys

Osapuolten allekirjoitukset

Liite 4 Lupalomake

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖN DOKUMENTOINTIIN JA JULKAISUUN

Osallistun Albertin Olohuoneessa järjestettävään lapsiperheille ja senioreille suunnattuun toiminnalliseen ryhmään. Ryhmän suunnittelu, toteutus ja arviointi muodostavat opinnäytetyön, joka tullaan julkaisemaan Laurea Ammattikorkeakoulun säännösten mukaisesti.

Tavoitteena on suunnitella ja järjestää toimintaa, joka tukee senioreiden ja lapsiperheiden kohtaamista. Tämän tyyppinen toiminta on uutta ja opinnäytetyö tuottaa osaltaan tietoa toimintamallista. Ryhmänohjaajat keräävät tietoa ryhmän toiminnasta muistiinpanojen, palaute-lomakkeiden ja ryhmäläisten kanssa käytyjen keskustelujen avulla, joista he kokoavat lopuksi opinnäytetyöraportin. Ryhmään osallistujien nimet eivät tule raportissa esille. Tutkimukseen osallistuminen ei ole edellytys ryhmään osallistumiselle.

Opinnäytetyö-prosessia dokumentoidaan myös valokuvin. Ryhmänohjaajat tulevat käyttämään valokuvia opinnäytetyönsä arvioinnissa ja kirjallisessa raportoinnissa, osallistujien suostumuk-sen mukaisesti.

Annan lupani valokuvaukseen seuraavasti:

Kyllä, suostun toimintakertojen valokuvaukseen ja valokuvien käyttämiseen opinnäytetyöra-portissa.

Kyllä, suostun toimintakertojen valokuvaukseen, en kuitenkaan halua itsestäni kuvia opinnäy-tetyöraporttiin.

Ei, en anna suostumustani toimintakertojen valokuvaukseen.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 5 Mainos

**HELSINKI
MISSIO**

UUSI TOIMINTARYHMÄ LAPSIPERHEILLE JA SENIOREILLE

Tule mukaan toiminnalliseen ryhmään, jossa voit tutustua uusiin ihmisiin yli sukupolvirajojen.

Vietämme aikaa yhdessä mm. maalaten, askarrella, laulaen, liikkuen ja leikkien. Osallistujilta ei vaadita mitään erityistaitoja, tarvitset mukaan vain iloista mieltä!

Ryhmän toiminta on suunniteltu senioreille ja lapsiperheille, erityisesti 2–3-vuotiaille lapsille, mutta kaikenikäiset lapset ovat tervetulleita mukaan. Ryhmä kokoontuu 6 kertaa keskiviikkoisin (20.8., 27.8., 3.9., 10.9., 17.9., 24.9.) klo 10 osoitteessa Albertinkatu 33 A (liikuntasali).

Mukaan mahtuu 4 senioria ja 4 lapsiperhettä ilmoittautumisjärjestyksessä. Osallistuminen on maksutonta. Ryhmä järjestetään osana opinnäytetyötä yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa.

Ilmoittautumiset 10.8. mennessä:

Päivi Räikkönen, p. 044 7500 143, paivi.raikonen@helsinkimissio.fi

HelsinkiMissio on sosiaalialan järjestö, joka taistelee unohdettujen puolesta - yksinäisyyttä vastaan.
helsinkimissio.fi

Liite 6 Satujumppa

SATULEIKKI: NALLEN PÄIVÄ

1. Nalle herää (istuen)

”Miten nalle venyttelee?”
Haukottelua, silmien hierontaa ja venyttelyä
(eri ruumiinosat).

2. Nalle syö aamupalaa (istuen)

”Mikäs on nallen herkkua?”
HUNAJA
Hunajaa mulle, ja hunajaa sulle,
herkkua herkun päälle.
Herkuttelu tällainen
saa karhun hyvälle päälle

3. Nallen aamujumppa (seisten)

”nallella on oma aamujumppa”

KÄDET YLÖS

”Kädet ylös, kädet alas, kädet sivulle.
Ensin mennään kyykkyyyn, sitten nouseaan ylös.
Kädet ylös, kädet alas, kädet sivulle.”

4. Nalle kuuntelee (istuen)

On syksy. Ulkona sataa vettä. (Sateen ääntä tihku vs. rankkasade).
SATEESSA
(kuiskaten): Pieni sade pirisee, sirisee ja lirisee.
(ääneen): Suuri sade porisee, sorisee ja lorisee.

5. Nalle pukee (istuen)

”nalle haluaa lähteä ulos ja ryhtyy pukemaan”
”mitäs puetaan sateella?”
Sadevaatteet (takki, housut, saappaat, hattu, hanskat)

6. Nalle lähtee ulos kävelemään (nouseaan ylös)

- sade on loppunut
Nalle poimii matkalla marjoja ja omenoita
(Kävelyä, noukkimista, kurkottelua)

KÄVELY

Aurinko taivaalla loistaa, sen säteet meitä lämmittää.
Päätä, masua, varpaita, polvia ja poskia.
Mukava on kulkea syksyisiä polkuja.

7. Nalle tulee puron rantaan

- nalle kerää rannasta kiviä ja heittää niitä veteen

Mitä vastarannalla näkyykään?
(tähyilyä)
Nalle lähtee ottamaan asiasta selvää!
Nalle huomaa kiviä, joita pitkin puron voi ylittää
(kävellen/hypähdellen, kukin omalla tyylillään)

8. Nalle tapaa kavereita

Toisella puolella on paljon nalleja, isoja ja pieniä.
(mennään piiriin)
Tervehditään
(käsi ylös, ehkä toinenkin)
Yhdessä he alkavat leikkimään
(PIIRI PIENI PYÖRII)

9. Nallet leikkivät ilmapalloilla

OHO, MITÄS TÄÄLTÄ LÖYTYY!
(BIISI)
(ilmapalloja)

10. Alkaa sataa kaatamalla

”miltäs se kova sade kuulostikaan?”
Nallet kiirehtivät kotia kohti kaikki yhdessä
(kipitystä)

11. Nallet vilkuttavat kavereille heippa

”Aika mennä kotiin ja nukkumaan.”
(patjoille loppurentoutukseen).
(BIISI)